

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Природничо-математичний факультет
Кафедра екології, географії та природокористування

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня “бакалавр”

на тему:

«ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЧЕРНІГІВЩИНИ
НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СП «АГРОДІМ»»

Спеціальність 106 Географія

Виконала:

студентка IV курсу, групи 47
спеціальності 106 Географія
Горбач Аліна Олександрівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Слюта Аліна Миколаївна

Чернігів – 2025

Роботу подано до розгляду « ____ » _____ 2025 року.

Студент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри екології, географії та природокористування

протокол № _____ від « ____ » _____ 2025 року.

Студентка допускається до захисту кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ	7
1.1. Географічні аспекти аграрного виробництва	7
1.2. Природно-географічні чинники, що впливають на розвиток аграрного сектору Чернігівщини.....	11
1.3. Методологічні підходи до просторового аналізу аграрних підприємств Чернігівщини.....	17
РОЗДІЛ 2. ГЕОПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СП «АГРОДІМ».....	21
2.1. Загальна характеристика ТОВ «СП «Агродім» з точки зору географічного підходу	21
2.2. Організація виробничої діяльності та просторові аспекти ефективності	25
2.3. Оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на діяльність підприємства.....	31
2.4. Роль ТОВ «СП «Агродім» у розвитку аграрної сфери Чернігівщини: географічний вимір.....	33
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРЕШКОДИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЧЕРНІГІВЩИНИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СП «АГРОДІМ»..	37
3.1. Географічні аспекти проблем і викликів розвитку аграрного сектору Чернігівщини.....	37
3.2. Перешкоди і потенціал просторового розвитку ТОВ «СП «Агродім».....	41
3.3. Ризики та невизначеності, з якими стикається ТОВ «СП «Агродім».....	45
РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЧЕРНІГІВЩИНИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СП «АГРОДІМ».....	50
4.1. Перспективи розвитку аграрної сфери Чернігівщини в умовах	

ринкових трансформацій.....	50
4.2. Стратегії розвитку та рекомендації щодо підвищення ефективності виробництва ТОВ «СП «Агродім».....	53
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Сільське господарство є важливою складовою просторової організації території України, що формує специфічний тип природокористування, впливає на трансформацію ландшафтів, екологічний баланс та соціально-економічні умови життя населення, особливо в сільських районах. Завдяки різноманітності природно-географічних умов, родючості ґрунтів і сприятливому агроклімату, територія України, зокрема Чернігівська область, має високий потенціал для розвитку агропромислового комплексу [1]. Водночас просторові відмінності у розміщенні природних ресурсів, типах землекористування, ґрунтово-кліматичних характеристиках зумовлюють необхідність географічного аналізу функціонування аграрних підприємств.

Чернігівська область належить до Поліської природно-географічної зони, що визначає її агрокліматичні особливості, рівень зволоження, структуру ґрунтового покриву та характер агроландшафтів. Природні умови області сприятливі для вирощування зернових, кормових культур, тваринництва, що обумовлює територіальну спеціалізацію аграрного виробництва. Особливу наукову і практичну цінність становить дослідження геопросторових особливостей діяльності окремих агропідприємств, які формують локальні агросистеми і впливають на трансформацію географічного середовища.

ТОВ «СП «Агродім» – аграрне підприємство, яке здійснює свою діяльність у межах Чернігівської області, є прикладом господарської одиниці, що активно взаємодіє з геопросторовим середовищем: використовує ресурси ґрунтово-кліматичної зони, впливає на структуру землекористування, формує мережу сільських поселень, транспортної інфраструктури та ринку праці. Дослідження територіальної організації, просторової структури та адаптації господарської діяльності підприємства до природних умов дає змогу краще зрозуміти просторові закономірності функціонування аграрного сектора.

Актуальність теми зумовлюється потребою у комплексному географічному підході до аналізу розвитку аграрних підприємств в умовах

кліматичних змін, ресурсних обмежень і трансформації сільських територій. Такий підхід дозволяє виявити просторові аспекти ефективності сільськогосподарського виробництва, специфіку його розміщення та функціонального навантаження на ландшафтно-екологічну систему регіону.

Об'єкт дослідження: аграрна сфера Чернігівської області як частина геопросторової організації території.

Предмет дослідження: географічні особливості функціонування ТОВ «СП «Агродім» в контексті природно-ресурсного потенціалу та територіальної організації сільськогосподарської діяльності.

Метою роботи є дослідження геопросторових аспектів розвитку аграрної сфери Чернігівської області на прикладі діяльності ТОВ «СП «Агродім».

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- проаналізувати природно-географічні чинники, що впливають на розвиток сільського господарства в регіоні;
- дослідити територіальну організацію та просторову структуру ТОВ «СП «Агродім»;
- охарактеризувати геоекологічні виклики, пов'язані з господарською діяльністю підприємства;
- надати рекомендації щодо просторової оптимізації землекористування та підвищення екологічної стійкості агросистем.

У процесі дослідження застосовано такі методи: системний аналіз для вивчення складних взаємозв'язків у сільському господарстві; методи економіко-статистичного аналізу для оцінки фінансово-господарських результатів підприємства; SWOT-аналіз для визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз; геомодельовання; монографічний метод для вивчення літературних джерел і досвіду окремих агропідприємств.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що ефективність сільськогосподарської діяльності в регіоні значною мірою залежить від

адаптації підприємств до природних умов, раціонального використання ресурсів та дотримання принципів сталого просторового розвитку.

Теоретичне значення роботи полягає у вдосконаленні географічного підходу до аналізу функціонування аграрного виробництва на локальному рівні.

Практичне значення полягає у можливості застосування результатів для планування територіального розвитку сільських громад, удосконалення аграрної політики регіону та запровадження принципів ландшафтно-адаптивного землеробства.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю студентів, аспірантів і молодих учених (20 листопада 2024 р., м. Чернігів).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

1.1. Географічні аспекти аграрного виробництва

Аграрна сфера є однією з основних складових економічної структури, що значною мірою визначає соціально-економічний розвиток конкретних регіонів. Її роль у забезпеченні продовольчої безпеки, формуванні регіональних експортних потенціалів та створенні робочих місць є надзвичайно важливою. Географічна компонента аграрної сфери виявляється через розподіл сільськогосподарських ресурсів, організацію виробництва, вплив природно-кліматичних умов на аграрний розвиток, а також через доступність інфраструктури та логістичних шляхів.

З точки зору географії, аграрний сектор включає не тільки виробництво, але й функціонування територіальної інфраструктури, що забезпечує ефективне функціонування аграрного виробництва. Географічні особливості, такі як клімат, рельєф, наявність водних ресурсів та організація земельного фонду, впливають на спеціалізацію аграрного виробництва в різних регіонах. Наприклад, родючі землі Чернігівської області сприяють розвитку зернових культур, тоді як східні регіони можуть спеціалізуватися на виробництві технічних культур, таких як соняшник або ріпак.

Структура аграрної сфери на рівні окремих територій передбачає кілька основних складових: сільське господарство, агропромисловий комплекс та інфраструктура, що включає транспорт, логістику, зберігання та збут аграрної продукції. Важливою частиною є державне регулювання аграрної діяльності на регіональному рівні, яке враховує особливості кожного регіону, специфіку ресурсного потенціалу та потреби місцевих громад [8].

Географічні відмінності в структурі аграрної сфери:

- Розвиток сільського господарства в різних регіонах залежить від їх природних умов. У південних та центральних регіонах України переважають агропідприємства, орієнтовані на вирощування зернових та олійних культур, тоді як на заході країни більш розвинене тваринництво та садівництво.

- Інфраструктура аграрного сектора в певних регіонах може суттєво відрізнятися залежно від рівня розвитку транспортних мереж, складу місцевих аграрних підприємств і наявності переробних підприємств.

Аналіз географічних аспектів структури аграрної сфери дозволяє оцінити потенціал регіонів для залучення інвестицій, розробити стратегії сталого розвитку, які враховують природні, економічні та соціальні умови конкретних територій (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні компоненти аграрної сфери в контексті географії

Компонент аграрної сфери	Опис
Сільське господарство	Вирощування сільськогосподарських культур та розведення тварин.
Агропромисловий комплекс	Аграрна галузь є однією з ключових складових економіки України, яка має велике значення для забезпечення продовольчої безпеки держави.
Інфраструктура	Транспортні мережі, логістика, зберігання та збут продукції.
Державне регулювання	Формування та реалізація аграрної політики, підтримка фермерських господарств, регулювання ринків аграрної продукції.

Джерело: складено автором на основі [9]

Різниця між поняттями «аграрна сфера» та «аграрний сектор»:

- аграрна сфера включає всі аспекти, пов'язані з аграрним виробництвом, включаючи державну політику, інфраструктуру, фінансові та інформаційні послуги, які підтримують аграрний сектор;

- аграрний сектор зазвичай обмежується безпосереднім виробництвом сільськогосподарської продукції та її первинною переробкою.

Апарат розвитку можна систематизувати від більш вузького поняття «сільське господарство», яке визначає сукупність підприємств, що займаються виробництвом продукції рослинництва та тваринництва, до ширшого терміну «аграрна сфера».

Аграрний сектор є основним серед інших галузей. З нашої точки зору, аграрна сфера включає не тільки виробництво сільськогосподарської продукції, але й підприємства, що займаються первинною переробкою агропродуктів, а також супутні обслуговуючі організації, реалізацію аграрної продукції, функціонування соціальної інфраструктури сільських територій, а також державне регулювання через аграрну політику на міжнародному, національному та регіональному рівнях.

Цей підхід включає основні складники, які можна згрупувати за різними критеріями, зокрема:

1. Сукупність підприємств та організацій у сфері аграрного виробництва, таких як сільськогосподарські підприємства, кооперативи, фермерські господарства, а також приватні підприємства.

2. Процес реалізації аграрної продукції, що забезпечує її включення в господарський обіг, охоплюючи фінансові операції та бартерні угоди.

3. Функціонування соціальної інфраструктури сільських територій, що визначає рівень життя та соціальний захист сільського населення, а також відтворення трудового потенціалу.

4. Компетентні органи влади та управління, зокрема Міністерство аграрної політики та продовольства України та місцеві органи виконавчої влади, що забезпечують координацію зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

5. Програми, спрямовані на реформування та розвиток аграрного сектору, які затверджуються органами державної влади.

Отже, поняття «аграрна сфера» включає в себе такі елементи, як сільське господарство, агропромисловий комплекс та аграрний сектор. Ефективний розвиток цієї галузі залежить від впровадження сучасних технологій, активізації підприємницької діяльності, трансформації умов аграрного виробництва, стабільного економічного зростання та цілеспрямованої державної підтримки.

Аграрна структура включає найстарішу базову галузь матеріального виробництва, одну з основних сфер діяльності людей, постачання продовольства та сільськогосподарської сировини, а також визначає спосіб життя великої частини населення. Особливості сільськогосподарського виробництва створюють специфіку аграрних відносин. Різні підходи до визначення структури аграрної сфери (рис. 1.2.).

Джерело: складено автором на основі [10-11]

Рис. 1.1. Прояв сутності структури аграрної сфери

Для побудови раціональної сільськогосподарської виробничої системи, забезпечення продовольчої безпеки та формування збалансованого ринку необхідно усунути галузеві деформації. Для успішного розвитку аграрної сфери важливе відродження великих спеціалізованих сільськогосподарських підприємств, які повинні поступово переходити до моделі інтенсивного розвитку із подальшою агропромисловою інтеграцією. Фермерські господарства та господарства населення повинні доповнювати процес формування внутрішньої продовольчої пропозиції.

Ці процеси вимагають перегляду аграрної політики держави, яка наразі не виконує свою функцію. Одним із важливих бар'єрів є недосконалість

нормативно-правових актів у сфері аграрної політики, а також відсутність належного фінансування законодавчих ініціатив і невиконання вже прийнятих законів, що свідчить про низький рівень виконавчої дисципліни в державних органах. Враховуючи це, необхідно впроваджувати нові підходи до розробки аграрної політики та державного регулювання аграрної сфери з акцентом на ефективну реалізацію.

Державне регулювання аграрної сфери є складним процесом, що включає законодавчий, економічний, організаційний, адміністративний та соціальний вплив на відносини в аграрному секторі. Підвищення ефективності розвитку аграрної сфери можливе за допомогою регулювання, що ґрунтується на принципах:

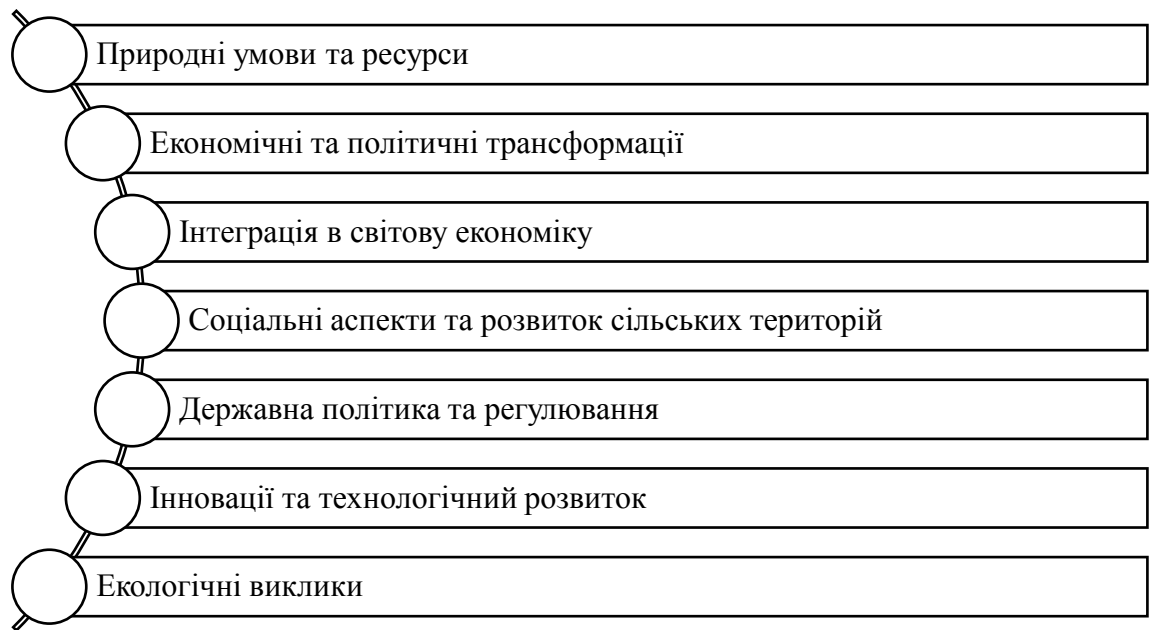
- покращення виробничих можливостей аграріїв;
- захист економічних інтересів сільськогосподарських виробників;
- забезпечення сталого розвитку сільських громад;
- гнучкість, прозорість та передбачуваність аграрної політики.

Важливим є фінансування розвитку соціальної інфраструктури сільських територій, що є однією з ключових проблем трансформації економічних відносин в аграрному секторі. Розвиток соціальної інфраструктури значною мірою залежить від місцевих бюджетів, які головним чином формуються за рахунок місцевих податків і зборів. Тому необхідно збільшити роль місцевих податків у доходах місцевих бюджетів і знайти шляхи для вдосконалення перерозподілу загальнодержавних податків.

Отже, досягнення оптимального балансу між державним регулюванням і економічною свободою аграрних підприємств сприятиме усуненню структурних дисбалансів, боротьбі з монополізацією, диктатом цін та тіньовими практиками в аграрному секторі.

1.2. Природно-географічні чинники, що впливають на розвиток аграрного сектору Чернігівщини

Аграрний сектор є важливою складовою національної економіки, яка зазнає впливу численних чинників, що визначають його розвиток та особливості (рис. 1.3.).

Джерело: складено автором на основі [12-14]

Рис. 1.3. Основні чинники, що визначають аграрний розвиток та особливості

Природні умови та ресурси відіграють вирішальну роль у розвитку аграрного сектору. Україна володіє величезними запасами родючих земель, зокрема чорноземів, що дозволяє вирощувати широкий спектр сільськогосподарських культур. Сприятливий клімат також дає змогу забезпечити високі врожаї. Однак, останнім часом природні умови змінюються на гірше: кліматичні зміни, зокрема часті посухи, негативно впливають на врожайність. У вересні 2024 року спостерігалось інтенсивне зростання посухи на полях для посіву озимих культур, що створює серйозні ризики для аграрного виробництва та ставить під загрозу стабільність майбутнього врожаю [12].

Аграрний сектор Чернігівщини, подібно до інших регіонів України, є важливою складовою національної економіки, і його розвиток значною мірою

залежить від природно-географічних чинників. Це включає кліматичні умови, типи ґрунтів, наявність водних ресурсів, топографічні особливості, а також вплив ландшафтних зон на структуру сільськогосподарського виробництва.

Чернігівщина розташована в північній частині України, що визначає її переважно помірно континентальний клімат із холодною зимою та теплим літом. Однак останнім часом спостерігається збільшення випадків посухи, а також коливання температур, що негативно позначається на врожайності сільськогосподарських культур. Висока температура в літній період, що змінюється короткими, але інтенсивними дощами, призводить до зміщення звичних сезонів для сільськогосподарських робіт, ускладнюючи планування врожаїв та агротехнічних заходів.

Важливими є також явища глобального потепління, які можуть вплинути на норму дощів і тепла. У Чернігівщині збільшення кількості посух та зменшення кількості опадів може призвести до значних проблем у зрошуваних землеробських районах та сприяти зниженню рівня ґрунтових вод, що є критично важливим для вирощування багатьох культур.

Чернігівщина відома своїми родючими ґрунтами, переважно чорноземами, які створюють сприятливі умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур. Чорноземи Чернігівщини відзначаються високим вмістом органічних речовин і є одними з найкращих ґрунтів для землеробства в Україні.

Однак, з часом природні ресурси, зокрема ґрунти, можуть деградувати через інтенсивне землеробство, неправильне використання сівозмін або надмірне застосування хімічних добрив. Наприклад, систематичне вирощування однієї культури без дотримання правил сівозміни може призвести до виснаження ґрунтів, зниження їх родючості та погіршення структури. Це особливо актуально для Чернігівщини, де активно вирощуються зернові та олійні культури.

Наявність водних ресурсів є критично важливим фактором для розвитку аграрного сектору Чернігівщини. Річки, озера та інші водні об'єкти

забезпечують необхідні умови для зрошування, що є необхідним для забезпечення сталого розвитку сільського господарства, особливо в районах з обмеженим кількістю опадів.

Однак, у деяких районах Чернігівщини, зокрема в південних частинах області, спостерігається нестача водних ресурсів для зрошення, що може призвести до зниження продуктивності сільськогосподарських культур. Зміни клімату також можуть посилити цю проблему, оскільки традиційні джерела води стають менш доступними в умовах підвищення температури та зменшення кількості опадів.

Чернігівщина має різноманітні ландшафтні особливості, що також впливають на аграрний розвиток регіону. Рівнинний рельєф та наявність великих площ сільськогосподарських угідь забезпечують високий потенціал для інтенсивного землеробства. Однак у деяких районах Чернігівщини є й підвищені території, що ускладнює механізоване землеробство та потребує додаткових зусиль для вирощування певних культур.

Також значним чинником є зона лісостепу та полісся, які визначають певні особливості землеробства. У лісостепових районах аграрні господарства можуть стикатися з проблемами підвищеної вологості та забруднення ґрунтів, тоді як в полісся, з переважно підвищеним рівнем води, потрібне застосування спеціальних методів для підтримки родючості ґрунтів і забезпечення належного водного балансу.

Природно-географічні фактори в Чернігівській області створюють як можливості, так і виклики для розвитку аграрного сектору. Погіршення кліматичних умов, виснаження ґрунтів та нестача водних ресурсів є значними ризиками для стабільності виробництва. Однак, завдяки природним багатствам та специфічним умовам, Чернігівщина має можливість впроваджувати інноваційні технології, такі як точне землеробство, біотехнології та методи збереження водних ресурсів, що дозволить значно підвищити ефективність аграрного виробництва.

Чернігівщина володіє значними земельними ресурсами, переважно родючими чорноземами, що є основою для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур. Однак, природні умови постійно змінюються, і це впливає на аграрний сектор. Так, у останні роки спостерігається тенденція до зміни кліматичних умов, зокрема посухи, що негативно позначається на врожайності, особливо для культур, чутливих до водного режиму. Одним із прикладів є ситуація з посухами на полях для озимих культур у вересні 2024 року, що створило серйозні ризики для стабільності врожаю на наступний рік.

Ландшафтні особливості Чернігівщини, зокрема її рівнинний характер та наявність значних площ зрошуваних земель, також мають вплив на особливості аграрного виробництва. Водночас територіальні розмежування між зонами лісостепу та полісся створюють різні умови для розвитку сільського господарства, впливаючи на види вирощуваних культур та методи обробітку ґрунтів.

Ці природно-географічні фактори взаємодіють з іншими чинниками, такими як економічні та соціальні умови, що разом визначають специфіку розвитку аграрного сектору Чернігівщини. Тому для забезпечення сталого розвитку сільського господарства важливо не лише враховувати природно-географічні умови, але й сприяти впровадженню інновацій та технологій, що дозволяють зменшити негативний вплив зміни клімату та інших екологічних викликів.

У таблиці 1.2 наведено статистичні дані, що ілюструють вплив різних чинників на аграрний сектор Чернігівщини, зокрема зміни у врожайності сільськогосподарських культур у залежності від природно-географічних умов. Ці дані допомагають зрозуміти важливість адаптації сільськогосподарського виробництва до сучасних умов і викликів.

Вплив чинників на аграрний сектор Чернігівщини: статистичні дані та прогнози

Чинник	Статистичні дані
Скорочення виробництва	У 2022 році аграрний сектор скоротився на 28,8%.
Відновлення виробництва	У 2023 році економіка зросла на 5,3%, що позитивно вплинуло на аграрний сектор.
Прогноз на 2024 рік	Зростання економіки на 3,4%–3,6%, що може сприяти розвитку аграрного сектору.
Експортні втрати	Непрямі втрати аграрного сектору через російське вторгнення можуть досягти значних збитків до кінця 2025 року.
Зменшення врожайності	Прогнозується зменшення врожаю зернових та олійних культур у 2025 році.

Джерело: складено автором на основі [15-16]

Примітки:

Скорочення виробництва (2022 рік): внаслідок війни та економічної кризи аграрний сектор зазнав значних втрат, що призвело до скорочення на майже 30%.

Відновлення виробництва (2023 рік): в умовах стабілізації економіки України у 2023 році аграрний сектор почав відновлюватися завдяки поліпшенню макроекономічної ситуації.

Прогноз на 2024 рік: оцінки зростання економіки в межах 3,4%–3,6% вказують на позитивні перспективи для аграрного сектору, зокрема через збільшення внутрішнього попиту та поліпшення зовнішньоекономічної ситуації.

Експортні втрати: війна та блокада портів призвели до значних втрат у секторі експорту, що суттєво впливає на економіку та можливості розвитку аграрного сектору.

Зниження врожайності: зменшення врожайності через несприятливі погодні умови та погіршення інфраструктури в аграрній галузі вказує на необхідність вжиття заходів для покращення ситуації.

Для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору важливо також впроваджувати програми щодо збереження природних ресурсів, зокрема

ґрунтів та водних ресурсів, а також інвестувати в модернізацію інфраструктури зрошення та водозбереження. Врахування природно-географічних особливостей є необхідним для формування ефективної стратегії розвитку сільського господарства в Чернігівщині та для забезпечення конкурентоспроможності регіону на аграрних ринках.

Відповідно до цього, важливим завданням є проведення комплексних досліджень щодо впливу природно-географічних умов на аграрний сектор, а також впровадження адаптаційних заходів для підвищення стійкості сільськогосподарського виробництва в умовах змінюваного клімату та зменшення природних ресурсів.

1.3. Методологічні підходи до просторового аналізу аграрних підприємств Чернігівщини

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору більшість підприємств Європейського Союзу визнають важливість стратегічного планування для досягнення високої ефективності. Водночас, для аграрних підприємств України, зокрема Чернігівщини, важливо адаптувати ці підходи до специфіки місцевого ринку та природно-географічних умов. Одним із ключових елементів цієї стратегії є аналіз маркетингової діяльності, що дозволяє забезпечити досягнення довгострокових цілей підприємства через гнучке реагування на зміни попиту, змінювані кліматичні умови та особливості земельних ресурсів.

Для оцінки ефективності маркетингової діяльності аграрного підприємства використовують кілька методів, що базуються на різноманітних підходах до просторового аналізу. Маркетингова діяльність стає основою не лише для внутрішнього управління підприємством, а й для визначення зовнішніх зв'язків і інтеграції у регіональний і міжнародний ринки. Особливу увагу потрібно приділяти специфічним рисам Чернігівщини, таким як наявність родючих ґрунтів, кліматичні особливості, а також близькість до основних логістичних шляхів.

Аналіз ефективності маркетингової діяльності аграрного підприємства включає кілька методів оцінки, що дозволяють оцінити як внутрішні, так і зовнішні чинники, що впливають на успіх бізнесу. Зокрема, застосовуються:

1. **Якісні методи** включають маркетинговий аудит, що дозволяє оцінити відповідність маркетингових стратегій реальним умовам ринку, а також визначити потенціал для коригування існуючих стратегій відповідно до змін зовнішнього середовища (зокрема кліматичних та економічних).

2. **Кількісні методи** зосереджуються на порівнянні витрат на маркетинг з отриманими результатами, що дозволяє оцінити рентабельність маркетингових інвестицій. У випадку аграрних підприємств Чернігівщини, це може бути порівняння вартості впроваджених інновацій у виробництво з обсягами реалізації продукції.

3. **Соціологічні методи** передбачають проведення опитувань серед споживачів та місцевих підприємств для визначення ефективності маркетингових заходів, таких як реклама та спеціальні пропозиції. Це важливо, оскільки в аграрному секторі регіональні відмінності можуть значно впливати на успіх маркетингових кампаній.

4. **Інформаційні методи** оцінки включають використання спеціалізованих програмних продуктів для аналізу даних про споживчі переваги, логістичні мережі та попит на продукцію. Це дозволяє підприємствам ефективно управляти запасами та продажами, а також швидко реагувати на зміни на ринку.

Одним із важливих аспектів є просторовий аналіз, який дозволяє розглядати місце розташування аграрного підприємства в контексті логістичних можливостей, доступу до водних і земельних ресурсів, а також конкурентного середовища. У випадку Чернігівщини, аналіз просторового розташування підприємства може включати такі складові:

- **Географічне розташування** підприємства і його близькість до основних аграрних регіонів, ринків збуту та інфраструктури. Це важливо для

оптимізації логістичних витрат та забезпечення сталого постачання продукції.

- **Кліматичні умови** та їх вплив на вибір культур для вирощування, а також можливості для зрошення, враховуючи особливості водних ресурсів.
- **Технічна оснащеність та інноваційні технології**, зокрема впровадження сучасних методів обробки ґрунту та автоматизації виробничих процесів, що підвищує ефективність використання природних ресурсів і забезпечує сталий розвиток.

Для оцінки ефективності роботи аграрних підприємств Чернігівщини можна застосувати SWOT-аналіз, який дозволяє комплексно оцінити внутрішні ресурси та зовнішні умови для розробки стратегій. На основі проведеного аналізу можна виявити сильні і слабкі сторони підприємства, а також потенційні можливості та загрози з точки зору впливу природно-географічних чинників. Дані таблиці 1.3 (табл. 1.3) озвояють окреслити основні аспекти SWOT-аналізу, такі як висококваліфіковані кадри, використання сучасних технологій, але й обмеження, зокрема у фінансуванні та зовнішній конкуренції.

Таблиця 1.3

SWOT-аналіз методологічних підходів до оцінки ефективності роботи аграрних підприємств

<i>Фактори</i>	<i>Сильні сторони (Strengths)</i>	<i>Слабкі сторони (Weaknesses)</i>	<i>Можливості (Opportunities)</i>	<i>Загрози (Threats)</i>
1	2	3	4	5
Ресурси підприємства	Наявність висококваліфікованих працівників, хороше технічне оснащення	Недостатність фінансування для розвитку інфраструктури	Залучення інвестицій, розвиток нових напрямків у виробництві	Висока конкуренція на ринку, нестабільність економіки
Продукція та послуги	Висока якість продукції, інноваційні методи вирощування	Залежність від погодних умов, сезонність виробництва	Розширення товарного портфеля та освоєння нових ринків збуту	Зниження попиту на традиційні агропродукти.

Подовження табл. 1.3.

1	2	3	4	5
Маркетингова стратегія	Сильні маркетингові канали, стабільна репутація на ринку	Обмеженість маркетингових бюджетів, слабка рекламна активність	Використання сучасних маркетингових технологій, вихід на міжнародні ринки	Зростаюча конкуренція, зміни у законодавстві щодо маркетингу
Фінансовий стан	Стабільний дохід, ефективне управління витратами	Високий рівень заборгованості, нестабільність в валютних операціях	Пошук нових джерел фінансування, поліпшення грошового потоку	Зниження рентабельності, коливання валютних курсів
Технології та інновації	Використання сучасних технологій у виробництві	Застаріле обладнання в деяких сегментах бізнесу	Запровадження сучасних технологій, автоматизація виробничих процесів	Ризик впровадження невдалих технологічних рішень, висока вартість інновацій

Джерело: складено автором на основі [18-19]

Розгляд цих факторів дає змогу аграрним підприємствам Чернігівщини розробити стратегії, орієнтуючись на оптимальне використання природних ресурсів та зменшення ризиків у маркетинговій діяльності.

Цей підхід дозволяє не лише оцінити ефективність маркетингової діяльності, а й забезпечити сталий розвиток аграрних підприємств у конкурентному середовищі.

РОЗДІЛ 2

ГЕОПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СП «АГРОДІМ»

2.1. Загальна характеристика ТОВ «СП «Агродім» з точки зору географічного підходу

ТОВ «СП «Агродім» – це сучасне агропромислове підприємство, зареєстроване 28 листопада 2003 року та територіально прив'язане до Чернігівської області.

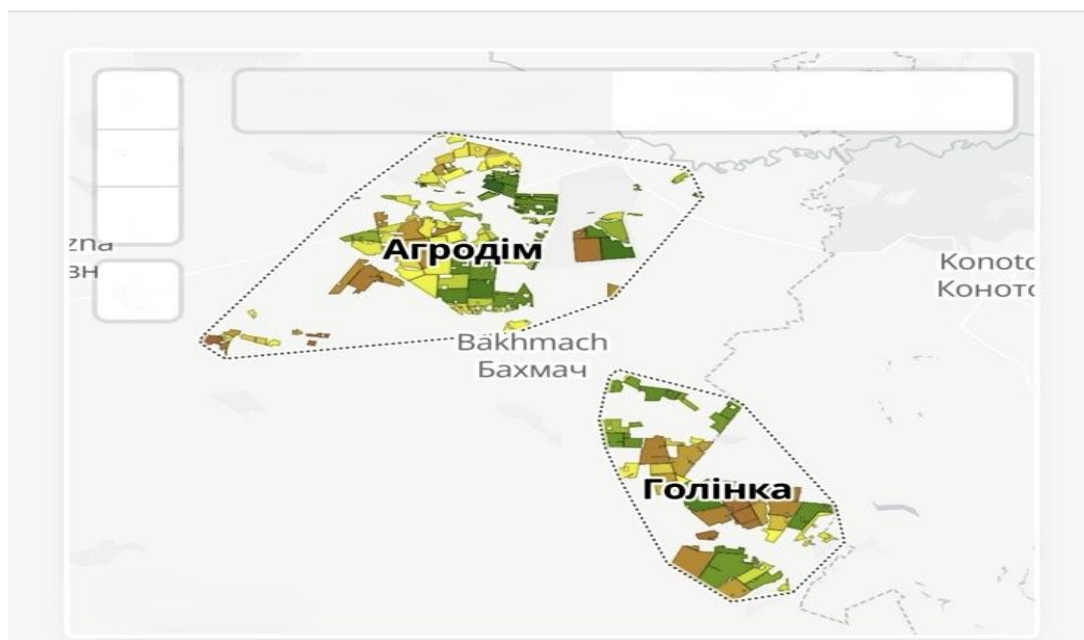

Рис.2.1 ТОВ «СП «Агродім»

Основна діяльність компанії просторово зосереджена в межах південного сходу області, що визначає її регіональну специфіку функціонування та вплив на аграрний розвиток цієї частини Полісся [20]. Анкета підприємства зображена у Додатку А.

Географічне положення підприємства є сприятливим для ведення сільськогосподарської діяльності: поєднання помірно-континентального клімату, ґрунтового покриття (переважно чорноземи й дерново-підзолисті ґрунти) та наявності транспортної інфраструктури забезпечують вигідні умови для розвитку рослинництва, тваринництва й агропереробки.

Просторове зростання підприємства відбувалося через поступове розширення земельного банку від кількох тисяч гектарів на початковому етапі до значного агровиробничого масиву. Це сприяло формуванню агропромислового ландшафту у межах декількох територіальних громад. Така географічна експансія дозволила «СП «Агродім» створити територіально децентралізовану, але управлінськи інтегровану систему виробництва. Земельні ресурси, залучені в обробіток, розташовані в межах Ніжинського, Прилуцького та прилеглих районів, що формує просторову агломерацію господарських одиниць.

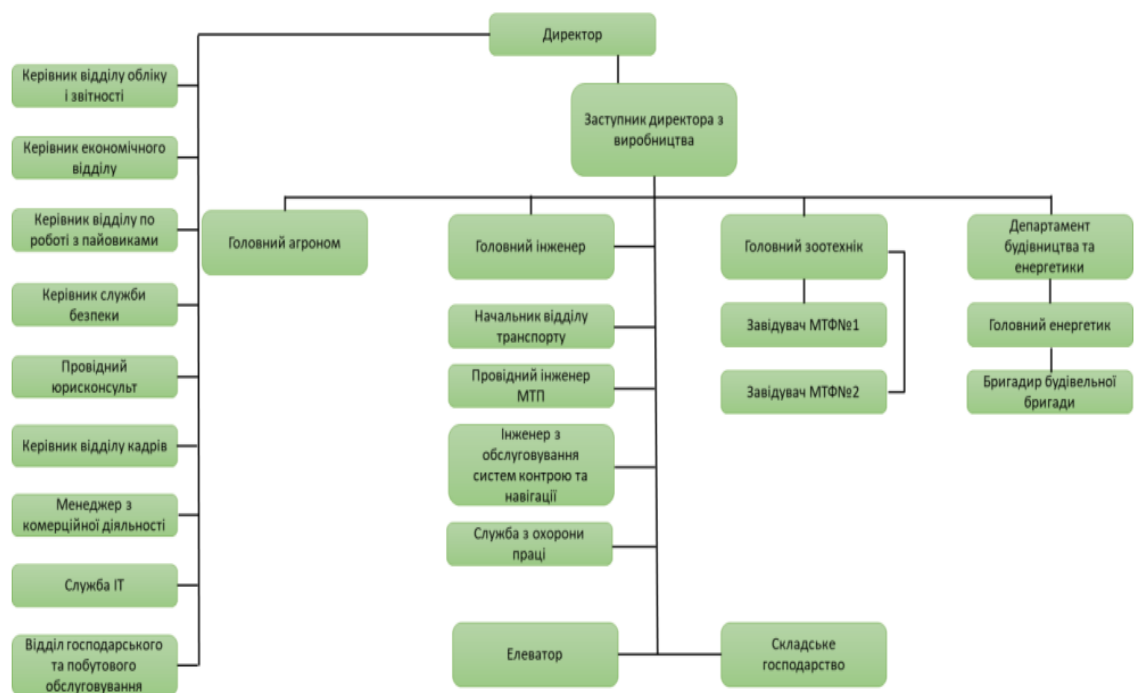
З точки зору економіко-географічного положення, розміщення сучасного елеваторного комплексу у селі Бахмач-2 Ніжинського району є стратегічним: він розташований поблизу залізничної гілки, що з'єднує регіон із іншими частинами України та портами для експорту. Потужність зберігання 63 тис. тонн дає змогу підприємству акумулювати великі обсяги продукції, зменшувати залежність від сезонних коливань ринку та оптимізувати логістику. Цей елемент аграрної інфраструктури зміцнює економічну географію підприємства, адже посилює його регіональну інтеграцію та експортний потенціал [22].

Географія впровадження інноваційних технологій у господарстві охоплює значну частину оброблюваних площ, де реалізовано систему точного землеробства на основі GPS-навігації, моніторингу врожаїв та

автоматизації процесів. Завдяки геоінформаційним системам (ГІС) підприємство оптимізує витрати ресурсів, враховуючи мікрональні відмінності ґрунтів та рельєфу, що демонструє високий рівень просторового планування агровиробництва.

Соціально-географічний вплив компанії також значний: підприємство активно взаємодіє з місцевими громадами, сприяє збереженню трудових ресурсів у сільській місцевості та підтримує соціальну інфраструктуру. Присутність «СП «Агродім» на території громад зумовлює розвиток локальної економіки, створення нових робочих місць, а також сприяє демографічній стабілізації сільських територій Чернігівської області [23].

Варто окремо відзначити просторову організацію управління, яка охоплює як виробничі підрозділи, розташовані в різних населених пунктах, так і центральні офіси, що координують діяльність підприємства. Організаційна структура (рис. 2.1.) демонструє географічне охоплення операцій від вирощування сільськогосподарської продукції до її зберігання, переробки й реалізації.

Джерело: складено автором на основі [24]

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ «СП «Агродім»

Організаційна структура є чітко ієрархічною та демонструє централізовану систему управління. Вона складається з трьох основних рівнів: верхнього рівня, що визначає стратегічне управління підприємством; середнього рівня, який забезпечує операційну діяльність і функціональне керівництво; та нижнього рівня, що безпосередньо відповідає за виробничі процеси.

Отже, організаційна структура ТОВ «СП «Агродім» є розгалуженою та відображає ключові напрями діяльності підприємства. Чіткий поділ управлінських функцій дозволяє ефективно координувати роботу всіх підрозділів, забезпечуючи безперервний виробничий процес, раціональне використання ресурсів і конкурентоспроможність компанії на аграрному ринку.

Суттєвий геоекологічний компонент діяльності полягає у впровадженні екологічної політики, яка передбачає зменшення антропогенного навантаження на природне середовище (табл. 2.1.). Це виявляється у використанні енергоощадних технологій, дотриманні стандартів ISO 14001, впровадженні органічних практик на окремих полях. Таким чином, підприємство не лише впливає на просторову організацію аграрного виробництва, а й адаптується до вимог екологічної стійкості.

Таблиця 2.1

Суспільна відповідальність та екологічна політика ТОВ «СП «Агродім»

<i>Назва заходу</i>	<i>Вступ</i>	<i>Опис заходу</i>	<i>Висновок</i>
1	2	3	4
Участь у соціальних проєктах	Активна участь у розвитку місцевих громад та покращенні соціальних умов.	ТОВ «СП «Агродім» регулярно реалізує соціальні проєкти, спрямовані на підтримку місцевих громад, включаючи фінансування освітніх та медичних закладів, організацію культурних заходів та інші ініціативи, які покращують якість життя в регіонах присутності компанії.	Залучення до соціальних проєктів підвищує репутацію компанії, сприяє розвитку місцевих громад та створює позитивний імідж серед споживачів і партнерів.

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
Політика щодо екологічної безпеки та сталого розвитку	Забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку підприємства.	Компанія розробила та реалізувала стратегію екологічної безпеки, яка передбачає дотримання екологічних норм, зменшення негативного впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище, ефективне використання природних ресурсів та впровадження технологій, що знижують екологічний вплив.	Впровадження екологічної політики сприяє збереженню довкілля, підвищує ефективність використання ресурсів та відповідає сучасним вимогам сталого розвитку.
Впровадження екологічних стандартів у виробництво	Інтеграція екологічних стандартів у виробничі процеси.	ТОВ «СП «Агродім» інтегрує міжнародні екологічні стандарти, такі як ISO 14001, у свої виробничі процеси, що включає впровадження органічного виробництва, використання екологічно чистих технологій та постійний моніторинг впливу виробництва на навколишнє середовище.	Дотримання екологічних стандартів покращує екологічну ситуацію, відповідає вимогам споживачів та підвищує конкурентоспроможність.

Джерело: складено автором на основі [25]

Отже, загальна географічна характеристика ТОВ «СП «Агродім» демонструє поєднання ефективного використання природно-ресурсного потенціалу Чернігівщини, просторової раціоналізації виробництва, сталого регіонального розвитку та соціально-екологічної відповідальності. Завдяки вдалому територіальному розміщенню, розвиненій логістичній інфраструктурі та геоадаптованим технологіям, підприємство виступає важливим елементом агропромислового комплексу не лише області, а й України загалом.

2.2. Організація виробничої діяльності та просторові аспекти ефективності

ТОВ «СП «Агродім» є важливим аграрним підприємством, яке активно функціонує на території Чернігівської області, охоплюючи значну частину її

південних районів. Географічне розташування підприємства, на перехресті транспортних і агрокліматичних зон, створює сприятливі умови для розміщення сільськогосподарських виробництв різного профілю. Основним просторовим ресурсом підприємства є земельний банк площею близько 23 тис. гектарів, який розташований у межах природно-сільськогосподарських зон із сприятливими кліматичними умовами, середньосуглинистими ґрунтами, помірною континентальністю клімату та середньою зволоженістю [26].

Підприємство здійснює спеціалізоване сільськогосподарське виробництво з акцентом на вирощування зернових, бобових та олійних культур.

Рис.2.2 Сфера діяльності ТОВ «СП «Агродім»

Просторова структура агровиробництва зумовлена як природними факторами (рельєф, ґрунти, клімат), так і господарськими умовами (доступ до інфраструктури, близькість до переробних потужностей і ринків збуту). Завдяки широкій територіальній дислокації господарства ТОВ «СП «Агродім» має змогу застосовувати зональний підхід до сівозміни, використовуючи різні частини земельного банку для адаптації до змін клімату та для раціонального використання ґрунтових ресурсів.

Впровадження інноваційних агротехнологій у різних частинах сільськогосподарських угідь дозволяє не лише підвищити врожайність, а й

зменшити навантаження на екосистеми. Зокрема, застосовуються технології точного землеробства, супутникового моніторингу посівів, автоматизованого поливу та обробки ґрунтів. Ці методи забезпечують диференційоване управління територією, враховуючи агроєкологічну різноманітність регіону.

Організаційно-просторова структура підприємства передбачає функціонування кількох виробничих підрозділів, які розміщені в межах адміністративних районів, з орієнтацією на доступ до ресурсів, логістичних шляхів та трудових ресурсів. Такий підхід дозволяє оптимізувати виробничі процеси у різних локальних умовах, зменшуючи витрати на транспортування та зберігання продукції.

Особливу роль відіграє географія логістики та збуту: підприємство має добре розвинену мережу транспортного забезпечення, що пов'язує виробничі об'єкти з основними торговельними шляхами Чернігівської області, а також із каналами експорту. Це дає змогу ефективно реалізовувати продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

У таблиці 2.2. подано інтегральні просторові та ефективнісні показники діяльності підприємства, що охоплюють як продуктивність використання природного потенціалу, так і соціально-економічний та екологічний ефекти.

Таблиця 2.2

Основні показники ефективності діяльності ТОВ «СП «Агродім»

<i>Показник</i>	<i>Опис</i>	<i>Відсоткові показники</i>
Обсяг виробництва (врожайність на гектар)	Показує врожайність на гектар за певний період.	75%
Кількість оброблених земель	Кількість земель, які обробляються підприємством.	80%
Якість продукції	Відображає якість вирощеної продукції на основі стандартів та сертифікацій.	90%
Рівень інвестицій у розвиток виробничих потужностей	Інвестиції, направлені на розвиток і модернізацію виробничих потужностей.	70%
Витрати на виробництво	Витрати на виробництво в порівнянні з обсягами продукції.	60%

Продовження таблиці 2.2

Прибутковість	Загальний прибуток підприємства за певний період.	80%
Рентабельність	Показник, що демонструє співвідношення доходів і витрат.	85%
Ефективність використання ресурсів (земель, праці, матеріалів, енергії)	Оцінка ефективності використання земельних ресурсів, трудових ресурсів, матеріалів та енергії.	70%
Зменшення викидів	Індикатор, що відображає зменшення шкідливих викидів у навколишнє середовище.	50%
Збереження біорізноманіття	Показує збереження та підтримку біорізноманіття у процесі виробництва.	60%
Зниження використання хімічних добрив	Індикатор зниження використання хімічних добрив та переходу на більш екологічні методи.	55%
Вплив на місцеві громади	Вплив діяльності підприємства на розвиток місцевих громад та соціальних структур.	90%
Створення робочих місць	Кількість нових робочих місць, створених в результаті діяльності підприємства.	85%
Умови праці на підприємстві	Умови праці, наявність охорони праці та соціальних гарантій для працівників.	80%
Інноваційність (нові технології, автоматизація, альтернативні джерела енергії)	Рівень впровадження інноваційних рішень, технологій та альтернативних джерел енергії.	75%

Джерело: складено автором на основі [28]

Просторова ефективність сільськогосподарської діяльності також виявляється через вплив на навколишнє середовище. У підприємства існують певні досягнення у сфері зменшення шкідливих викидів, збереження біорізноманіття та переходу до екологічно чистих технологій, хоча ці напрями потребують подальшого вдосконалення. Рівень використання хімічних добрив поступово знижується за рахунок переходу до біологічних засобів захисту рослин, що є позитивною ознакою з точки зору екологічної географії.

Просторовий аналіз фінансових показників, поданих у Додатку Б, вказує на динаміку змін у розподілі ресурсів між районами діяльності підприємства. Наприклад, зменшення довгострокових біологічних активів

може бути пов'язане з перерозподілом інвестицій між регіонами з різною продуктивністю. Збільшення оборотних активів, навпаки, свідчить про нарощування виробництва в географічно зручних локаціях з кращою логістикою або природними умовами [29].

ТОВ «СП «Агродім» також зіштовхується з геопросторовими ризиками: кліматичними (локальні посухи, підтоплення), соціальними (зміни трудового потенціалу в сільській місцевості), економічними (коливання цін на продукцію в регіональному розрізі), технологічними (недостатня інфраструктура в окремих територіях). З цією метою підприємство впроваджує комплекс заходів управління ризиками, включаючи адаптивні сівовміни, розвиток інфраструктури, страхування врожаю, інвестування в ІТ-технології та навчання персоналу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Механізми управління ризиками в ТОВ «СП «Агродім»

<i>Механізм управління ризиками</i>	<i>Опис</i>
1. Диверсифікація виробництва	Розширення асортименту вирощуваних культур та впровадження нових продуктів для зниження залежності від ринкових коливань та погодних умов.
2. Страхування	Використання страхових продуктів, таких як страхування врожаю, майна або відповідальності для компенсації фінансових втрат у разі виникнення небажаних подій.
3. Інвестиції в технології	Впровадження сучасних технологій, автоматизація процесів і модернізація обладнання для підвищення ефективності та зниження ймовірності технічних збоїв.
4. Управління персоналом	Розвиток систем мотивації, навчання та підвищення кваліфікації працівників для зменшення соціальних ризиків і забезпечення ефективної роботи колективу.
5. Фінансове планування та моніторинг	Регулярний аналіз фінансових показників, складання бюджетів і прогнозів для забезпечення фінансової стабільності та оперативного реагування на зміни.

Джерело: складено автором на основі [30]

Таким чином, організація виробничої діяльності ТОВ «СП «Агродім» має чітко виражену просторову структуру, яка враховує особливості природно-ресурсного потенціалу територій, соціально-економічну специфіку та екологічні обмеження. Це дозволяє ефективно адаптувати сільськогосподарське виробництво до умов конкретних локацій і сприяє сталому розвитку аграрної геосистеми регіону.

2.3. Оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на діяльність підприємства

У географічному аналізі діяльності підприємства важливе місце займає оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, які формують умови функціонування аграрного виробництва у конкретному регіоні (рис. 2.2). Просторове положення, природно-кліматичні умови, доступ до ринків збуту, соціальна та політична ситуація, а також екологічна стабільність є ключовими компонентами, що впливають на ефективність та сталість роботи аграрних підприємств.

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
• Економічні фактори • Політичні та правові фактори • Соціокультурні фактори • Технологічні фактори • Екологічні фактори • Конкурентне середовище	• Фінансові ресурси • Людські ресурси • Організаційна структура • Виробничі можливості • Маркетингова діяльність • Інноваційна діяльність

Джерело: складено автором на основі [31]

Рис. 2.2. Зовнішні та внутрішні чинники діяльності підприємства ТОВ «СП «Агродім»

ТОВ «СП «Агродім» розташоване на території південних районів Чернігівської області, де спостерігаються сприятливі агрокліматичні умови для вирощування зернових та технічних культур. Водночас географічне

положення в межах зони ризикованого землеробства зумовлює залежність від погодних аномалій посух, злив та весняних заморозків, що можуть впливати на стабільність врожайності (табл. 2.4.).

Динаміка фінансових показників свідчить не лише про зміни в управлінні підприємством, а й відображає реакцію на просторово-економічні та природні чинники. Так, у 2022 році суттєве зниження прибутковості може бути пов’язане із зовнішньоекономічною нестабільністю в регіоні, включно з військовими подіями, порушенням логістичних ланцюгів та проблемами на ринку збуту продукції.

Таблиця 2.4

Загальні фінансові показники ТОВ «СП «Агродім» за 2020-2024 роки

Показник	2024 рік	2023 рік	2022 рік	2021 рік	2020 рік
Чистий дохід, грн	1 126 217 000	1 092 382 800	226 106 500	16 138 400	15126 400
Чистий прибуток, грн	423 337 000	-88 565 100	301 747 700	-14 735 300	-13274 100

Джерело: складено автором на основі [32]

Аналіз фінансових показників ТОВ «СП «Агродім» за період 2020-2024 років свідчить про значне зростання чистого доходу підприємства, починаючи з 2021 року, коли чистий дохід зріс до 16 млн грн. Протягом наступних років дохід стабільно збільшувався, досягнувши понад 1,12 млрд грн у 2024 році. Чистий прибуток підприємства також продемонстрував позитивну динаміку: після значних збитків у 2023 році, у 2024 році був отриманий значний прибуток у розмірі 423,34 млн грн. Це свідчить про успішне відновлення результатів землекористування та ефективне управління підприємством після складних років.

Політико-географічні чинники включають як регіональні адміністративні рішення, так і загальнодержавну аграрну політику, яка суттєво впливає на розвиток підприємства. Підтримка державою агросектору у вигляді дотацій, пільг чи програм відшкодування витрат формує

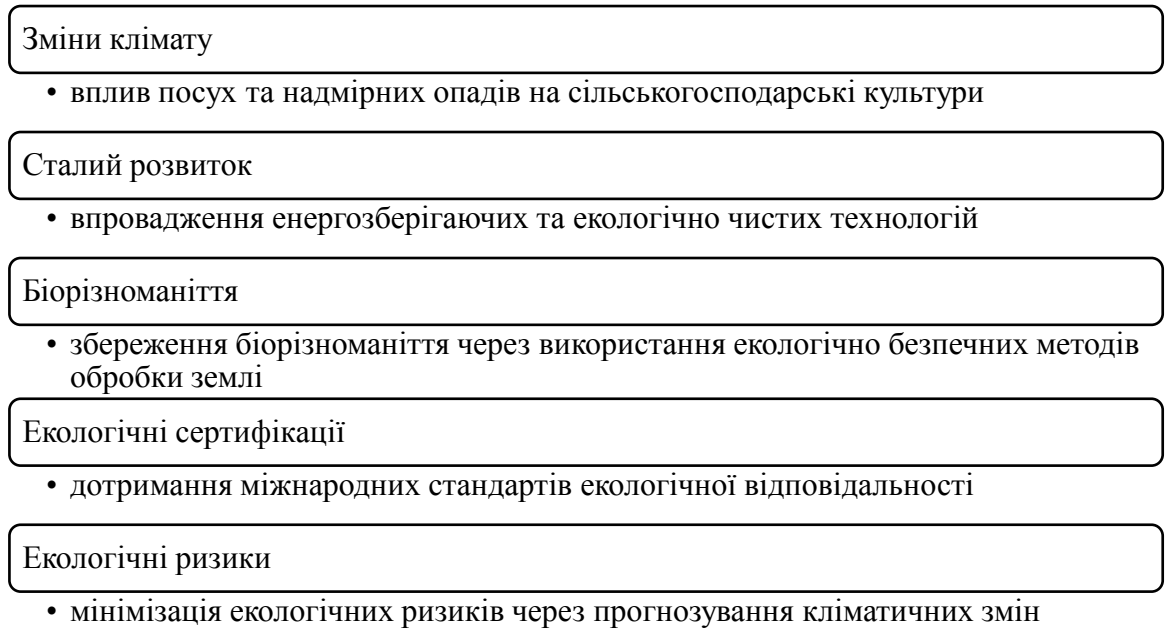
сприятливе середовище для інвестування в інфраструктуру та технології. Натомість регуляторні зміни або політична нестабільність можуть порушувати прогнозованість господарської діяльності.

Важливу роль відіграє і **соціальна географія регіону**. Демографічні процеси, зокрема депопуляція та трудова міграція з сільських районів Чернігівщини, ускладнюють формування сталого трудового ресурсу для підприємств. Це спонукає ТОВ «СП «Агродім» до механізації та автоматизації виробництва.

Зростання попиту на екологічно чисту та органічну продукцію зумовлює необхідність адаптації до **соціокультурних очікувань споживачів**. Географічна віддаленість підприємства від великих урбанізованих центрів зменшує тиск споживачів, однак експортна орієнтація зберігає потребу відповідати міжнародним стандартам.

ТОВ «СП «Агродім» має значні **внутрішні ресурси**, зокрема земельний фонд площею близько 15 тис. га, що забезпечує гнучкість у виборі сівозмін і впровадженні сучасних агротехнологій. У геопросторовому контексті це дозволяє раціонально планувати агропромислову діяльність, враховуючи природні особливості окремих ділянок, їх ґрунтові характеристики та агрокліматичну придатність.

Екологічні чинники мають критичне значення в аграрній географії. Регіональні кліматичні зміни (суха весна, нестабільна кількість опадів, збільшення частоти екстремальних погодних явищ) формують необхідність у впровадженні систем зрошення, збереження ґрунтової родючості та організації сталого землекористування (рис. 2.3.)

Джерело: складено автором на основі [33]

Рис. 2.3. Екологічні фактори підприємства ТОВ «СП «Агродім»

Крім того, **геоекономічне середовище**, зокрема розташування підприємства щодо логістичних центрів, залізничних та автомобільних шляхів, впливає на ефективність транспортування продукції, що є важливим для конкурентоспроможності. Чернігівська область має обмежений доступ до морських портів, тому ефективна логістика в межах внутрішнього ринку є критично важливою.

Таким чином, ТОВ «СП «Агродім» функціонує під впливом широкого спектра внутрішніх та зовнішніх чинників, які у своїй сукупності формують **географічне середовище** господарювання. Для забезпечення стійкого розвитку підприємству необхідно постійно аналізувати просторові особливості, адаптуватися до природно-кліматичних змін, економічних і політичних коливань та орієнтуватися на тенденції в соціальному попиті.

2.4. Роль ТОВ «СП «Агродім» у розвитку аграрної сфери Чернігівщини: географічний вимір

ТОВ «СП «Агродім» є одним із провідних сільськогосподарських підприємств Чернігівської області, яке відіграє важливу роль у формуванні сучасного просторового устрою аграрного виробництва регіону. Його діяльність охоплює значні території в межах декількох громад, що безпосередньо впливає на структуру землекористування, агропромислової спеціалізації районів і соціально-економічний розвиток сільських територій [20-23].

Підприємство здійснює комплексну діяльність від вирощування зернових та олійних культур до зберігання, переробки та реалізації продукції. Такий виробничий ланцюг формує локальні агропромислові комплекси, що сприяють інтеграції сільських територій у загальнообласну економіку. Географічне розташування потужностей «Агродому» забезпечує логістичну зручність і доступ до транспортної інфраструктури, що дає змогу ефективно реалізовувати продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [28].

Застосування точного землеробства, систем GPS-навігації, агроаналітики та автоматизованих технологій змінює характер просторової організації сільськогосподарського виробництва. Завдяки таким підходам підвищується ефективність використання земельних ресурсів, знижуються екологічні ризики, а також формуються нові моделі агроландшафтів, орієнтованих на сталий розвиток.

Підприємство сприяє зміні демографічної ситуації в регіоні. Забезпечуючи зайнятість місцевого населення, зменшуючи трудову міграцію, ТОВ «СП «Агродім» впливає на збереження та розвиток малих сільських поселень. Важливою складовою географічного впливу є й соціальна підтримка територіальних громад: підприємство інвестує у розвиток інфраструктури, освітніх і медичних закладів, що сприяє зміцненню соціальної стійкості села.

У контексті ландшафтно-екологічної оцінки діяльність «Агродому» також заслуговує на увагу. Впровадження сівозмін, органічних добрив та

ресурсозберігаючих технологій знижує тиск на природне середовище й забезпечує підтримку родючості ґрунтів. Підприємство адаптує аграрне виробництво до природно-кліматичних умов регіону, оптимізуючи просторову структуру полів та використання територій із врахуванням рельєфу, водного балансу та якості ґрунтів.

Рис.2.4. Ресурсозберігаючі технології ТОВ «СП «Агродім»

Активна участь у розвитку агропереробної промисловості дозволяє не лише підвищити додану вартість продукції, але й створити функціональні аграрно-економічні вузли, що формують осередки розвитку на місцевому рівні. Вони є точками зростання, довкола яких формуються трудові, інфраструктурні та соціальні зв'язки.

Інвестиційна діяльність підприємства має чітко виражений просторовий аспект: модернізація виробничих об'єктів і розбудова логістичних центрів сприяє не лише підвищенню конкурентоспроможності, а й стимулює загальний економічний розвиток сільських територій. Участь у державних і регіональних програмах підтримки АПК сприяє концентрації ресурсів у стратегічно важливих для регіону зонах.

Отже, ТОВ «СП «Агродім» виконує функцію не лише виробника аграрної продукції, а й активного чинника просторової трансформації

аграрної сфери Чернігівщини. Підприємство формує сучасну модель сільського простору, засновану на принципах сталості, технологічності та інтеграції, що сприяє не лише економічному, а й соціальному та екологічному розвитку регіону.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ І ПЕРЕШКОДИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

ЧЕРНІГІВЩИНИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СП «АГРОДІМ»

3.1. Географічні аспекти проблем і викликів розвитку аграрного сектору Чернігівщини

Аграрна сфера Чернігівської області функціонує в умовах, які значною мірою залежать від природно-кліматичних, інфраструктурних та соціально-географічних чинників. За останні роки зростає вплив глобальних кліматичних змін, що значною мірою трансформує агроекологічні умови регіону та створює нові виклики для землекористування.

Кліматичні зміни, характерні для північних районів Лісостепу та Полісся, включаючи територію Чернігівщини, спричиняють зростання частоти екстремальних погодних явищ посух, злив, різких температурних коливань. Територіальна неоднорідність розподілу опадів призводить до висушування окремих ділянок сільськогосподарських угідь, тоді як інші страждають від підтоплень. Такі просторові диспропорції впливають на функціонування агроландшафтів і вимагають впровадження адаптивних технологій землеробства, зокрема диференційованого підходу до зрошення та дренажу залежно від геоморфологічних умов місцевості [34].

Іншою серйозною проблемою, з якою стикаються аграрії Чернігівщини, є надмірні опади та затоплення [35]. Рясні дощі, особливо під час весняного періоду, можуть призводити до затоплення сільськогосподарських угідь, що в свою чергу створює умови для загибелі рослин. Занадто велика кількість вологи може сприяти розвитку хвороб та шкідників, а також викликати ерозію ґрунтів, що призводить до втрати родючих шарів землі. Тому важливо контролювати рівень води на полях та впроваджувати методи, які допоможуть зберігати ґрунт від руйнації, наприклад, застосування сівозміни для покращення структури ґрунтів та зменшення ризику ерозії. Також в умовах надмірної вологи варто використовувати спеціальні технології для

покращення дренажу, що дозволить запобігти затопленню та зберегти життєздатність рослин.

Зміни температурних режимів є ще одним значним викликом для аграріїв. Коливання температур у вигляді ранніх або пізніх заморозків на початку весни та пізньої осені можуть завдати шкоди рослинам на різних стадіях їхнього розвитку. Це явище особливо актуальне для культур, чутливих до перепадів температур, таких як овочі, плодові дерева та ягідники. Пізні весняні заморозки можуть спричиняти загибель квітів або молодих рослин, що в свою чергу знижує загальний обсяг врожаю. З іншого боку, ранні осінні заморозки можуть призвести до передчасного припинення росту культур, що не дає їм завершити процес дозрівання та формування плодів.

Щоб мінімізувати втрати від таких температурних коливань, аграрії повинні використовувати методи захисту рослин, зокрема покриття посівів спеціальними укриттями або плівками, які знижують ризик пошкодження рослин морозами. Окрім цього, важливими є вибір сортів, стійких до змін температур, що дозволяє знизити залежність від несприятливих погодних умов і підвищити стійкість аграрного виробництва до екстремальних погодних явищ.

Кліматичні зміни, зокрема посухи, надмірні опади та коливання температурних режимів, вимагають від аграріїв Чернігівщини постійного моніторингу погодних умов та впровадження адаптаційних заходів. Це дозволить зберегти стабільний рівень врожайності, зменшити збитки від небажаних кліматичних явищ та покращити стійкість сільськогосподарського виробництва в умовах змінного клімату (рис. 3.1).

Кліматичні зміни, що спостерігаються на Чернігівщині, мають значний вплив на аграрний сектор (рис. 3.1.).

Зниження врожайності

- Нестабільні погодні умови призводять до нерівномірного розвитку культур, що зменшує кількість та якість врожаю.

Зниження родючості ґрунтів

- Часті посухи та ерозія ґрунтів спричиняють втрату органічної речовини та поживних елементів, що в довгостроковій перспективі знижує родючість земель.

Необхідність адаптації

- Аграрії змушені впроваджувати адаптаційні заходи, такі як вибір стійких до стресових умов сортів, використання ресурсозберігаючих технологій та вдосконалення систем зрошення.

Джерело: складено автором на основі [35-36]

Рис. 3.1. Вплив змін клімату на аграрну галузь Чернігівської області

Аграрії Чернігівщини стикаються з низкою проблем, спричинених кліматичними змінами, що вимагає швидкої адаптації до нових умов. Впровадження стійких до стресових умов сортів, розвиток систем зрошення та використання ресурсозберігаючих технологій є важливими кроками для забезпечення стабільного врожаю та збереження родючості ґрунтів в умовах змінного клімату.

Висока вартість сільськогосподарських ресурсів, таких як паливно-мастильні матеріали, добрива, насіння та засоби захисту рослин, є однією з ключових проблем, з якими стикаються аграрні підприємства [37]. Ці ресурси є основними складовими виробничого процесу, і їхня вартість безпосередньо впливає на собівартість продукції та фінансові результати підприємств.

Розвиток аграрного сектору Чернігівщини значною мірою обмежується проблемами інфраструктури та транспорту. Низький рівень розвитку дорожньої інфраструктури, зокрема поганий стан автодоріг, ускладнює доставку сільськогосподарської продукції до ринків. За даними, 51,1% доріг не відповідає вимогам за рівністю, а 39,2% – за міцністю [38].

Це призводить до зниження швидкості руху транспорту, що вдвічі-тричі нижче, ніж у західноєвропейських країнах. Низька якість доріг також збільшує витрати на технічне обслуговування транспортних засобів та підвищує ризик аварій [38]. У результаті, сільськогосподарські підприємства стикаються з труднощами при перевезенні продукції та сировини до переробних підприємств, що може призводити до затримок у постачанні та зниження якості продукції.

Крім того, недостатній розвиток зберігання та зберігання продукції є ще однією суттєвою проблемою. Відсутність сучасних складів та холодильних установок призводить до втрат продукції через псування та обмежує можливості для тривалого зберігання та реалізації продукції поза сезоном. Це негативно позначається на доходах аграріїв та загальному економічному розвитку регіону.

Аграрний сектор України, зокрема в Чернігівській області, стикається з низькою ефективністю державної підтримки. Проблеми з отриманням субсидій, грантів та державних інвестицій ускладнюють фінансування сільськогосподарських підприємств. В умовах війни аграрії зазнають труднощів через відсутність обігових коштів, зростання собівартості виробництва та дефіцит фінансових ресурсів [39].

Багато сільськогосподарських підприємств мають застаріле обладнання, що гальмує впровадження інноваційних технологій. Це призводить до зниження продуктивності та конкурентоспроможності. Модернізація технічної бази є необхідною для підвищення ефективності аграрного виробництва.

Дотримання екологічних норм та впровадження сталого землеробства є важливими для збереження навколишнього середовища. Зміни клімату, такі як посухи та надмірні опади, негативно впливають на аграрні процеси, що вимагає адаптації та застосування органічних методів землеробства.

Проблеми з виходом на нові ринки та пошуком вигідних умов співпраці ускладнюють розширення бізнесу та зростання прибутковості.

Однією з основних проблем, що заважає ефективному розвитку аграрного сектору України, є застаріле законодавство та нормативні акти, які не відповідають вимогам сучасних умов і не сприяють адаптації до європейських стандартів. Це питання стає особливо актуальним для Чернігівщини, де аграрний сектор відіграє важливу роль у економіці регіону [40].

Таким чином, розвиток аграрного сектору Чернігівщини стримується низкою географічно обумовлених проблем: кліматичними змінами, деградацією ґрунтів, нерозвиненою інфраструктурою, демографічними особливостями сільських громад і просторовою нерівномірністю розподілу ресурсів. Подолання цих викликів потребує територіально диференційованої політики, удосконалення просторового планування та впровадження геоінформаційних систем для управління аграрними ландшафтами.

3.2. Перешкоди і потенціал просторового розвитку ТОВ «СП «Агродім»

Просторова структура господарства є прикладом регіональної аграрної мережі, що включає виробничі філії, земельні масиви, логістичні об'єкти та соціальну інфраструктуру, розміщені у різних просторових умовах.

Одна з основних перешкод для розвитку господарства фрагментарність сільськогосподарських угідь. Земельні ділянки, які обробляє ТОВ «СП «Агродім», розміщені мозаїчно, що ускладнює просторову логістику, підвищує транспортні витрати та знижує ефективність механізованої обробки. Таке розосередження земель характерне для післяреформеного розпаювання й досі зберігається в структурі агроволодінь.

Іншим просторовим викликом є нерівномірна якість ґрунтів у межах земельного банку підприємства. Наприклад, у південних локаціях переважають супіщані ґрунти з низькою вологоємністю, тоді як північні ділянки характеризуються глейовими ґрунтами, схильними до

перезволоження. Це вимагає просторової диференціації агротехнологій, адаптації посівних структур та використання локально придатної техніки.

Додаткову складність становить слабо розвинена дорожня інфраструктура в межах обслуговуваних територій. Особливо критичним є стан доріг у міжсезонний період, коли транспортування сировини та добрив ускладнюється або стає неможливим. Це створює просторову ізоляцію окремих виробничих підрозділів [41]. Це, в свою чергу, сприяє збільшенню продуктивності та ефективності сільськогосподарського виробництва, забезпечуючи аграріям Чернігівщини можливість працювати на великих площах з мінімальними затратами часу та ресурсів.

Водночас, ТОВ «СП «Агродім» володіє вагомими просторовими перевагами. Однією з них є наявність кластерної структури підприємство поєднує вирощування зернових і технічних культур із тваринництвом і первинною переробкою продукції. Завдяки цьому формується агропромисловий контур, який дозволяє зменшити втрати логістики на значній території.

Крім того, територіальне розміщення господарства неподалік залізничної станції та основних автодоріг державного значення створює умови для вигідного експорту продукції та зменшення витрат на транспортування. Ця просторово-логістична перевага особливо цінна в умовах високої волатильності ринку.

На територіях, де підприємство орендує землю, вже створена базова інженерна інфраструктура склади, машинно-тракторні парки, під'їзні шляхи. Це дає змогу у перспективі створювати вузли просторового зростання (локальні агропромислові хаби) шляхом модернізації або розширення цих об'єктів [42].

Рис.3.2 Машинно-тракторні парки ТОВ «СП «Агродім»

Крім того, географічна близькість до міст Бахмач і Ніжин сприяє залученню трудових ресурсів, знижуючи просторовий ризик депопуляції та дефіциту робочої сили, що є типовим для інших сільських районів області. Вони дозволяють точно враховувати варіації в родючості ґрунту, що сприяє диференційованому внесенню добрив та інших агрохімікатів. Це не тільки підвищує врожайність, але й зменшує витрати на ресурси, знижує забруднення навколишнього середовища та покращує екологічну ситуацію в регіоні.

Для подальшого геопросторового розвитку ТОВ «СП «Агродім» доцільним є формування компактних земельних масивів шляхом обміну, викупу або консолідації ділянок. Це зменшить витрати на логістику та сприятиме точному землеробству. Варто також розвивати просторову диверсифікацію: розміщення нових об'єктів тваринництва або переробки в залежності від просторових особливостей (кормова база, доступ до води, транспорт).

Іншою перспективою є участь у регіональних ініціативах з розвитку сільських територій, що передбачають просторове планування інфраструктури, цифрову картографію угідь, а також розвиток агротуризму як додаткового напрямку, просторово прив'язаного до ландшафтної привабливості територій.

Застосування інформаційних технологій для аналізу даних на ТОВ є основою для прийняття більш обґрунтованих рішень в аграрному секторі. Інтеграція технологій збору, обробки та аналізу великих обсягів даних [43], отриманих від різноманітних датчиків, дронів та супутників, дозволяє аграріям оптимізувати процеси управління посівами, планування агропроцесів, а також прогнозувати врожайність. Це дозволяє аграріям Чернігівщини знижувати ризики і підвищувати ефективність виробництва, що особливо важливо в умовах змінюваного клімату та високої конкуренції на ринку.

Впровадження інноваційних технологій в аграрному секторі Чернігівщини має значний позитивний вплив на екологічну ситуацію, сприяючи збереженню родючості ґрунтів та мінімізації негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє середовище.

Таблиця 3.1

Аналіз впливу інноваційних технологій на екологічні показники

<i>Технологія</i>	<i>Позитивний вплив на екологію</i>
Використання біопрепаратів	Покращення структури ґрунту, зменшення використання хімічних пестицидів, підтримка біорізноманіття.
Мінімальний обробіток ґрунту	Зменшення ерозії, покращення водного режиму ґрунту, збереження органічної речовини.
Органічні добрива	Збагачення ґрунту поживними речовинами, зменшення потреби в хімічних добривах, покращення здоров'я рослин.
Точне землеробство	Оптимізація використання ресурсів, зменшення надлишкового внесення добрив, мінімізація впливу на навколишнє середовище.
Органічні методи обробки ґрунтів	Збереження екологічного балансу, покращення якості ґрунтів, зменшення хімічного навантаження на екосистему.

Джерело: складено автором на основі [44-45]

Інтеграція таких інноваційних технологій є важливим етапом у адаптації сільського господарства до змін клімату, забезпеченні продовольчої безпеки та сталому розвитку аграрної галузі [46]. Вони допомагають підвищити ефективність виробництва, зберегти природні ресурси та знизити негативний вплив аграрної діяльності на навколишнє середовище.

Впровадження інновацій в аграрний сектор Чернігівщини є важливим кроком на шляху до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку регіону. Проте, незважаючи на численні переваги, аграрії стикаються з рядом викликів, які ускладнюють процес інтеграції нових технологій.

Таким чином, просторовий підхід до аналізу розвитку ТОВ «СП «Агродім» дозволяє не лише виявити обмеження, але й визначити можливості оптимізації територіальної структури підприємства, сприяючи сталому агропромисловому розвитку в межах регіону.

3.3. Ризики та невизначеності, з якими стикається ТОВ «СП «Агродім»

Ризики є невід'ємною частиною будь-якого бізнесу, і аграрний сектор не є винятком. Підприємства, що займаються сільським господарством, стикаються з цілим спектром ризиків, які можуть впливати на їх стабільність, ефективність і фінансові результати. Для ТОВ «СП «Агродім», яке займається виробництвом аграрної продукції, це особливо важливо, оскільки зовнішні фактори, такі як погодні умови, економічні коливання, зміни в законодавстві та технологічні інновації, мають безпосередній вплив на роботу підприємства. У зв'язку з цим, компанія повинна постійно адаптувати свої стратегії та управлінські підходи, щоб мінімізувати можливі втрати та максимально використовувати наявні можливості.

В додатку В розроблені основні ризики та невизначеності, з якими стикається ТОВ «СП «Агродім», а також їхній потенційний вплив на діяльність підприємства. Урахування цих факторів є важливим для

подальшого розвитку компанії, щоб забезпечити її конкурентоспроможність на ринку та стійкість до змін.

Ризики, пов'язані з погодними умовами, є одними з найсерйозніших для сільського господарства. Оскільки врожайність безпосередньо залежить від кліматичних факторів, будь-які зміни в погодних умовах можуть мати серйозні наслідки для агробізнесу. Посухи, заморозки, повені або раптові зміни температури – це явища, які можуть значно знизити якість та кількість врожаю, що, у свою чергу, впливає на економічні результати господарств. Наприклад, посуха може призвести до висихання ґрунту і, як наслідок, до нестачі вологи для нормального розвитку рослин, що суттєво знижує врожайність. Заморозки можуть пошкодити молоді рослини, а повені спричинити загибель культур, особливо в районах з високим рівнем ґрунтових вод або на схилах, де велика ймовірність ерозії ґрунту.

Зміни клімату, які відображаються у підвищенні середньорічних температур і зміні режиму опадів, ускладнюють традиційні агрономічні практики. Зміщення температурних і сезонних параметрів може призвести до того, що звичні для певних регіонів культурні сорти можуть виявитися не пристосованими до нових умов, що потребує пошуку нових сортів, здатних адаптуватися до підвищених температур чи знижених опадів. Це також може вимагати значних змін у технології вирощування, наприклад, у впровадженні систем зрошення для підтримки достатнього рівня вологості в умовах посухи.

Наростання екстремальних погодних явищ, таких як сильні дощі, затоплення або дуже високі температури, що мають місце через зміну клімату, вимагає постійної адаптації аграріїв до нових реалій. Зокрема, сільським господарствам слід використовувати більш стійкі до кліматичних умов сорти, а також модернізувати технічні засоби для боротьби з природними катастрофами – такі як захисні структури від повеней, системи прогнозування і швидкого реагування на зміну погодних умов. Врахування таких факторів та адаптація до змін клімату дозволяють зменшити вплив

негативних погодних факторів на виробництво та забезпечити стабільний рівень врожайності.

Волатильність цін на аграрну продукцію є значним економічним ризиком для підприємств. Коливання цін можуть бути спричинені змінами в попиті, коливаннями пропозиції або змінами у зовнішньоекономічній ситуації, що створює невизначеність щодо рівня доходів підприємства. Зміни валютних курсів та інфляція також можуть впливати на фінансові результати, особливо якщо компанія має зовнішньоекономічні зв'язки або закуповує техніку та матеріали з-за кордону. Доступ до фінансування на вигідних умовах є ще одним викликом, оскільки зміни в політиці банків та фінансових установ щодо аграрного сектору можуть ускладнити отримання необхідних кредитних ресурсів.

Ризики, пов'язані з технологіями та інноваціями, є невід'ємною частиною сучасного агробізнесу. Впровадження новітніх технологій, таких як автоматизовані сільськогосподарські машини, дрони для моніторингу стану культур та системи зрошення, безумовно, підвищує ефективність та продуктивність підприємства. Проте ці технології вимагають постійного технічного обслуговування, що може стати джерелом ризиків. Поломки обладнання або несправності в роботі систем зрошення чи дронів можуть призвести до значних затримок у виробничих процесах, що негативно позначиться на термінах збору врожаю та збільшить витрати на ремонт і обслуговування.

Крім того, впровадження нових технологій вимагає наявності кваліфікованого персоналу, здатного ефективно використовувати сучасні пристрої та системи. Недостатня підготовка працівників, особливо в умовах швидких технологічних змін, може призвести до помилок, які впливають на якість виробництва та ефективність витрат. Наприклад, при використанні дронів для моніторингу та обробки земель, відсутність належної підготовки оператора може призвести до неточного визначення стану посівів або

неправильного застосування обробок, що може негативно вплинути на врожайність.

Що стосується технологій боротьби з небажаними рослинами, таких як гербіциди, то їх застосування вимагає високого рівня знань і досвіду від агрономічного персоналу. Невірне дозування або невідповідний час обробки може призвести до зниження ефективності боротьби з бур'янами, а також до непередбачуваних наслідків для здоров'я рослин та навколишнього середовища. Наприклад, використання гербіцидів на підприємстві ТОВ «СП «Агродім» без належного контролю за технологією може не тільки знизити якість врожаю, але й підвищити витрати на додаткові заходи для виправлення помилок [49].

Тому важливим аспектом для підприємства є забезпечення належної кваліфікації працівників, регулярне навчання та оновлення знань щодо нових технологій, а також створення системи технічного обслуговування, що гарантує стабільну роботу обладнання і знижує ризики, пов'язані з його несправностями.

Зміни в податковому та екологічному законодавстві можуть суттєво впливати на умови ведення бізнесу. Підвищення податкових ставок або впровадження нових екологічних вимог може збільшити витрати підприємства та вимагати додаткових інвестицій у модернізацію виробництва. Корупція та бюрократія у взаємодії з органами державної влади можуть призводити до додаткових витрат, затримок у отриманні дозволів та ліцензій, що негативно позначається на стабільності та ефективності діяльності компанії.

Зростання конкуренції на внутрішньому та міжнародному ринках створює значні виклики для аграрних підприємств. У умовах посиленої конкуренції, підприємства змушені шукати нові шляхи для утримання та розширення своєї частки на ринку. Це може включати удосконалення продукції, підвищення якості послуг, інноваційні підходи до виробництва, а також зниження витрат для збереження конкурентоспроможності. Проте

посилення конкуренції часто призводить до зниження маржі підприємств, оскільки компанії змушені знижувати ціни або значно збільшувати витрати на маркетинг і рекламу для підтримки своєї позиції на ринку.

Одним із важливих аспектів, що визначають конкурентоспроможність, є здатність підприємства адаптуватися до змін в уподобаннях споживачів. У сучасному світі спостерігається зростання попиту на органічну продукцію, що є важливим трендом у харчовій та сільськогосподарській промисловості. Споживачі все більше орієнтуються на здоровий спосіб життя, що призводить до збільшення попиту на продукти, які вирощуються без застосування хімічних добрив та пестицидів. Це змушує компанії змінювати свої технологічні процеси, впроваджувати органічні методи вирощування, сертифікувати продукцію відповідно до міжнародних стандартів органічного виробництва.

Адаптація до нових вимог ринку може включати не тільки зміни в технологіях виробництва, але й коригування маркетингової стратегії. Підприємства повинні орієнтуватися на комунікацію з кінцевим споживачем, щоб пояснити переваги органічної продукції, її безпечність та екологічність. Це, у свою чергу, вимагає змін у підходах до просування продукції, розширення каналів збуту та активного використання цифрових платформ для досягнення ширшої аудиторії.

Управління ризиками є ключовим аспектом діяльності аграрних підприємств, таких як ТОВ «СП «Агродім». Комплексний підхід до ідентифікації, оцінки та управління ризиками, включаючи погодні, економічні, технологічні, регуляторні, конкурентні, соціально-політичні та організаційні аспекти, є необхідною умовою для забезпечення стабільності та розвитку підприємства. Врахування специфіки регіону, інвестування в навчання персоналу та впровадження інноваційних технологій, а також активна взаємодія з державними та міжнародними організаціями можуть сприяти зменшенню впливу негативних ризиків та максимізації можливостей для зростання та конкурентоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 4

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЧЕРНІГІВЩИНИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СП «АГРОДІМ»

4.1. Перспективи розвитку аграрної сфери Чернігівщини в умовах ринкових трансформацій

Аграрний сектор Чернігівщини є ключовою частиною економіки області, яка має великий потенціал для розвитку в умовах ринкових змін. Сучасні виклики, зокрема зміни клімату, економічні коливання та вплив глобальних ринкових тенденцій, вимагають від аграрних підприємств адаптації до нових умов. Водночас, ці трансформації відкривають нові можливості для інновацій, модернізації виробництва, розвитку органічного землеробства та переробки продукції. Розвиток сільського господарства Чернігівщини потребує впровадження новітніх технологій, покращення управління та диверсифікації виробництва, що дозволить збільшити конкурентоспроможність підприємств і забезпечити стійкий розвиток аграрного сектору в регіоні.

У контексті географічного підходу до оцінки перспектив агросектору Чернігівщини важливим є також вплив природно-ресурсного потенціалу на вибір напрямів спеціалізації. Так, підприємства, розташовані на півдні області, зокрема ТОВ «СП «Агродім», мають змогу використовувати ефективні агротехнології на родючих землях для вирощування високорентабельних культур, таких як кукурудза, пшениця та соняшник. Окрім природних чинників, велике значення мають агроекологічні обмеження: деградація ґрунтів, ерозійні процеси, ризики посух у літній період та нестабільність гідрологічного режиму.

PEST-аналіз включає в себе політичні, економічні, соціальні та технологічні аспекти, які безпосередньо впливають на ефективність аграрного виробництва, стійкість підприємств та розвиток агросектору в цілому. У таблиці 4.1 представлені основні фактори, що визначають сучасний

стан аграрної сфери Чернігівщини, а також можливі напрямки її розвитку в умовах ринкових трансформацій.

Таблиця 4.1

PEST-аналіз поточної ситуації в аграрній сфері Чернігівщини

Фактор	Політичні (P)	Економічні (E)	Соціальні (S)	Технологічні (T)
Політика	Підтримка аграрного сектору на рівні держави	Субсидії та дотації для аграріїв	Зміни в політиці трудових відносин	Впровадження агротехнологій для підвищення ефективності
	Регулювання сільськогосподарських земель	Зниження ставок податків для аграріїв	Залучення робочої сили в аграрний сектор	Автоматизація сільськогосподарського виробництва
Економіка	Зміни в економічній політиці держави	Волатильність цін на сільськогосподарську продукцію	Зростання попиту на органічні продукти	Розвиток інноваційних методів обробки ґрунтів
	Екологічні податки та штрафи	Підвищення вартості техніки та матеріалів для аграріїв	Зростаюча зацікавленість в екологічно чистих продуктах	Розвиток систем точного землеробства
Соціальні	Законодавчі ініціативи, спрямовані на розвиток сільських територій	Висока конкуренція на ринку праці	Залучення молоді до роботи в аграрному секторі	Потреба в навчанні та підвищенні кваліфікації персоналу
	Вплив місцевих органів влади на розвиток сільських територій	Залежність від змін зовнішньої економіки	Міграція робочої сили з села до міста	Впровадження нових агротехнологій
Технології	Державна підтримка технологічних інновацій у сільському господарстві	Доступність фінансування для впровадження технологічних нововведень	Попит на здорову та органічну їжу зростає	Впровадження нових видів сільськогосподарських машин та обладнання
	Правові ініціативи щодо захисту інтелектуальної власності	Можливості для розширення ринку збуту продукції	Зростання екологічної свідомості в суспільстві	Інтеграція дронів та роботів для збору та обробки даних

Джерело: складено автором на основі [50-51]

Важливо враховувати, що просторові диспропорції у розвитку інфраструктури, доступності до ринків збуту, транспортної логістики та якісної освіти значно впливають на регіональні відмінності у продуктивності аграрного виробництва. Наприклад, в центральній частині області (Бахмацький, Борзнянський райони), де розташоване ТОВ «СП «Агродім», спостерігається вищий рівень агровиробництва завдяки поєднанню транспортної доступності, близькості до залізничних вузлів та сприятливих кліматичних умов.

Географічні особливості Чернігівщини також зумовлюють характер викликів, пов'язаних зі зміною клімату: південні райони більш вразливі до літніх посух, тоді як північні до надмірної зволоженості. Це формує потребу в просторово диференційованому підході до адаптації аграрного виробництва: впровадження стійких культур у посушливих регіонах, застосування дренажних і зрошувальних систем у вологих зонах, картографування ризиків деградації ґрунтів.

ТОВ «СП «Агродім» як приклад агропідприємства нового типу демонструє раціональну територіальну організацію виробничих потужностей. Розміщення полів поблизу логістичних центрів, використання супутникового моніторингу для зонування посівів, агрохімічне картування та застосування дронів усе це свідчить про просторову оптимізацію аграрного ландшафту. Діяльність підприємства має вагоме значення для локального розвитку: воно створює робочі місця у сільській місцевості, зменшує міграційний тиск та стимулює розвиток сільської інфраструктури.

Ключовими географічними перспективами розвитку аграрної сфери Чернігівщини є:

- **Розвиток просторової диверсифікації сільського господарства** адаптація типів культур до агрокліматичних зон області.
- **Розширення агропромислових кластерів** створення локальних центрів переробки продукції поруч із місцями її вирощування.

- **Інтеграція інновацій у просторову організацію виробництва** застосування ГІС, дистанційного зондування та точного землеробства.
- **Збереження агроландшафтів і біорізноманіття** підтримка екологічно вразливих територій і формування екофермерських зон.
- **Посилення зв'язків між містом і селом** розвиток агротуризму, фермерських господарств, коротких ланцюгів постачання.

Таким чином, у географічному розрізі перспективи аграрного розвитку Чернігівщини базуються на ефективному використанні просторового потенціалу, інтеграції агровиробництва з природно-ресурсним середовищем, а також на адаптації до нових кліматичних, технологічних та соціальних викликів.

4.2. Стратегії розвитку та рекомендації щодо підвищення ефективності виробництва ТОВ «СП «Агродім»

Для ефективного управління природними ресурсами та збереження екологічної рівноваги в межах Чернігівської області, підприємство орієнтується на інноваційні практики та впровадження сталих моделей агровиробництва, що враховують територіальні та кліматичні особливості (табл. 4.2).

Основними напрямками стратегічного розвитку ТОВ «СП «Агродім» є:

Таблиця 4.2

Основні напрями просторового та екологічного розвитку ТОВ «СП «Агродім»

Напрямок розвитку	Опис	Географічне обґрунтування
Екологічно безпечне виробництво	Впровадження стратегії, орієнтованої на оптимізацію використання природних ресурсів та зменшення впливу на навколишнє середовище	З урахуванням екологічних особливостей Чернігівщини, важливо зменшити вплив сільського господарства на ґрунти та водні ресурси, особливо на територіях із великими водозборами та заплавами

Продовження табл. 4.2.

Інвестування в розвиток та модернізацію	Інвестування у новітні технології для підвищення ефективності землекористування та покращення інфраструктури	Модернізація систем зрошення та використання дронів дозволяє зменшити витрати на агротехнічні роботи та підвищити врожайність на ґрунтах з різною родючістю
Диверсифікація діяльності	Розширення асортименту культур, а також розвиток тваринництва та місцевої переробки	Залучення різних сільськогосподарських напрямків дозволяє диверсифікувати ризики, що пов'язані з коливаннями клімату та зміною ринкових умов Чернігівщини
Впровадження інноваційних технологій	Використання точного землеробства, геоінформаційних систем (ГІС) для аналізу стану угідь та застосування відновлювальних методів обробітку ґрунтів	Географічний аналіз ґрунтів і кліматичних змін дозволяє розподіляти ресурси більш ефективно, використовуючи інноваційні підходи до землеробства та моніторингу рослинності

Джерело: складено автором на основі [22-23; 25-26]

Ключові рекомендації для стратегічного розвитку:

1. Розширення наукових партнерств. Співпраця з аграрними науковими установами та університетами дозволить ТОВ «СП «Агродім» інтегрувати передові технології, адаптовані до кліматичних та екологічних умов Чернігівської області, зокрема для підвищення стійкості культур до посухи та забезпечення ресурсоефективності.

2. Підвищення кваліфікації працівників. Інвестування у навчання та професіоналізацію персоналу є важливим кроком для запровадження новітніх технологій у виробництво. Зокрема, навчання фахівців на основі географічних даних про стан ґрунтів та клімату допоможе підвищити ефективність управлінських і агрономічних практик.

3. Активна участь у галузевих заходах. Участь у регіональних та національних аграрних форумах дозволить ТОВ «СП «Агродім» отримати нові знання про зміни в аграрній політиці, доступ до інноваційних технологій, а також укладати партнерства, які сприятимуть розвитку локальних виробничих і збутових ланцюгів.

4. Розширення партнерств на локальному та міжнародному рівнях. Співпраця з іншими аграрними підприємствами, постачальниками ресурсів та міжнародними партнерами дозволить не лише диверсифікувати продукцію, але й зменшити витрати, оптимізувати логістику, а також розширити доступ до нових ринків збуту.

5. Акцент на сталий розвиток. У рамках стратегії сталого розвитку підприємство повинно активно використовувати відновлювальні джерела енергії (сонячні панелі, біогазові установки) та зменшувати екологічний слід за рахунок зменшення відходів і покращення переробки продукції.

Рекомендації щодо удосконалення виробничої діяльності ТОВ «СП «Агродім» сформовано з урахуванням природно-географічних умов, екологічної ситуації, агрокліматичних ресурсів Чернігівської області, просторового розміщення господарства та особливостей ландшафтної структури території. В умовах змін клімату, деградації ґрунтів і нестабільності ринкової кон'юнктури особливої актуальності набувають заходи, спрямовані на географічну адаптацію сільськогосподарського виробництва до регіональних умов.

ТОВ «СП «Агродім», функціонуючи на території південного Лівобережжя Полісся, має у своєму розпорядженні як високопродуктивні чорноземи, так і менш родючі супіщані ґрунти. У зв'язку з цим актуальними є просторово-диференційовані підходи до землекористування, які враховують якість ґрунтів, рельєф місцевості, доступність водних ресурсів та транспортну інфраструктуру. У таблиці 4.3 подано географічно обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності функціонування підприємства.

Реалізація викладених рекомендацій забезпечить територіальну оптимізацію аграрного виробництва, покращення екологічного балансу агроландшафтів, адаптацію до кліматичних змін та сталий розвиток сільських територій Чернігівщини.

Таблиця 4.3

Рекомендації щодо підвищення ефективності виробництва на підприємстві
ТОВ «СП «Агродім»

Напрямок	Рекомендація	Географічне обґрунтування
Оптимізація просторової структури виробництва	Диференціація сільськогосподарського використання земель залежно від їх природної родючості та рівня зволоження	Дозволить підвищити врожайність і зменшити ризики ерозії на схилах та малородючих ділянках
Впровадження кліматоадаптованих технологій	Використання сортів культур, адаптованих до зон ризикованого землеробства	Враховуючи нестійкий клімат Полісся, це дозволить зменшити втрати врожаю в посушливі або надмірно вологі роки
Розвиток агроландшафтного планування	Формування захисних лісосмуг, зонування угідь, створення буферних зон уздовж водотоків	Сприяє збереженню ґрунтів і водних ресурсів, покращує мікроклімат для сільгоспвиробництва
Рациональне водокористування	Впровадження локальних систем крапельного зрошення на найбільш посушливих ділянках	Актуально для районів із дефіцитом природного зволоження в літній період
Територіальна диверсифікація	Розвиток ягідництва, садівництва та органічного виробництва на екологічно чистих ділянках	Врахування екологічного потенціалу певних мікрозон дозволить виробляти продукцію з високою доданою вартістю
Транспортно-логістична ефективність	Оптимізація мережі господарських підрозділів відповідно до доступності автошляхів та ринків збуту	Зниження витрат на перевезення та покращення швидкості реалізації продукції
Енергоефективність у просторовому контексті	Використання відновлюваних джерел енергії (біогазові установки поблизу ферм, сонячні станції на непридатних до обробітку землях)	Забезпечення енергетичної самодостатності підприємства та зменшення впливу на довкілля
Геомоніторинг стану угідь	Застосування ГІС-технологій, дистанційного зондування Землі (дрони, супутники) для аналізу ґрунтового та рослинного покриття	Дозволяє оперативно реагувати на зміни у стані агроєкосистем і підвищує точність агротехнічних рішень

Джерело: складено автором на основі [14; 26-27; 33; 39; 47]

Таким чином, географічний підхід дозволяє враховувати особливості розміщення природних, ресурсних і соціально-економічних чинників, що впливають на ефективність діяльності аграрних підприємств. Для ТОВ «СП «Агродім» це відкриває перспективи не лише підвищення продуктивності, а й формування конкурентоспроможної моделі сталого просторового розвитку.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз природно-географічних чинників Чернігівської області засвідчив, що регіон має значний потенціал для розвитку сільського господарства. Найбільш вагомими сприятливими чинниками є родючі чорноземні ґрунти, відносно рівнинний рельєф та помірно-континентальний клімат. Водночас спостерігаються ризики, пов'язані з кліматичними коливаннями, дефіцитом вологи у вегетаційний період та періодичними посухами. Це вимагає адаптації аграрного виробництва до умов кліматичних змін шляхом впровадження водозберігаючих технологій, агрометеомоніторингу та раціонального використання земельних і водних ресурсів.

2. Територіальна організація та просторова структура ТОВ «СП «Агродім» демонструють високий рівень впорядкованості та функціональної доцільності. Земельні масиви підприємства сконцентровані переважно в межах родючих ґрунтів із зручним транспортним сполученням, що сприяє зниженню логістичних витрат і підвищенню ефективності виробництва. Проте для забезпечення подальшої стабільності та конкурентоспроможності доцільним є впровадження принципів агроландшафтного планування, диверсифікації землекористування та точного землеробства.

3. Геоекологічні виклики, пов'язані з господарською діяльністю підприємства, полягають у підвищеному навантаженні на ґрунтові та водні ресурси, деградації ґрунтів через інтенсивне землеробство, а також у можливих забрудненнях навколишнього середовища внаслідок використання хімічних засобів захисту рослин. Усе це вимагає від підприємства впровадження екологічного моніторингу, раціоналізації агропрактик та розвитку адаптивних стратегій з урахуванням принципів сталого природокористування.

4. Для підвищення просторової ефективності землекористування та екологічної стійкості агросистем ТОВ «СП «Агродім» рекомендовано впровадити комплекс заходів. Зокрема:

- оптимізацію використання водних ресурсів шляхом застосування крапельного зрошення, мульчування та інших водозберігаючих технологій;
- зменшення хімічного навантаження через розширення органічного землеробства та інтегрованого управління шкідниками;
- впровадження сівозмін із використанням адаптивних культур для зниження екологічних ризиків;
- активне застосування ГІС-технологій для моніторингу агроландшафтів;
- поступовий перехід до відновлювальних джерел енергії для зменшення викидів і підвищення енергоефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор за часів війни: оцінка поточної ситуації та рекомендації щодо скорочення втрат. *ГО Аграрний союз України*. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1891/files/NoteSituation_2023_1_20_09_25_21_702936.pdf (дата звернення: 03.04.2025).
2. Аграрний сектор перед кліматичними викликами: адаптація чи криза? – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України – офіційний сайт*. URL: <https://mepr.gov.ua/agrarnyj-sektor-pered-klimatychnymy-vyklykamy-adaptatsiya-chy-kryza/> (дата звернення: 01.04.2025).
3. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahramnyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta?utm> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Агрідом СП. *Elevatorist.com*. URL:
<https://elevatorist.com/kompanii/434-agrodom-sp> (дата звернення: 19.03.2025).
5. АгроДім. *SAF* Україна.
URL: <https://saf.org.ua/stakeholders/219/?utm> (дата звернення: 31.03.2025).
6. Агроінформ. 2021. № 5 (66). С. 1-52.
URL: https://www.agroone.info/wp-content/uploads/2021/05/5_66.pdf?utm (дата звернення: 01.04.2025).
7. Агроновини. Екологічні, соціально-демографічні та економічні виклики середнього та великого бізнесу в агропромисловому секторі. *AgroPortal.ua*. URL: <https://agroportal.ua/blogs/ekologichni-socialno-demografichni-ta-ekonomichni-vikliki-serednogo-ta-velikogo-biznesu-v-agropromislovomu-sektori> (дата звернення: 31.03.2025).
8. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 6–17.

9. Гриб Є. Чинники ризиків сталого розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-94> (дата звернення: 18.03.2025).
10. Гриб Є. С. Механізм управління ризиками при функціонуванні підприємств аграрної сфери. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 9. С. 71–75. URL: <https://doi.org/10.32782/cmi/2024-9-14> (дата звернення: 31.03.2025).
11. Добрунік Т., Кузнецова О. Проблеми і напрямки розвитку аграрного сектору України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-25> (дата звернення: 18.03.2025).
12. Дясять найкращих тенденцій, технологій та інновацій у сільському господарстві за 2022 рік. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/publications/20250592-10-najkrashchih-tendencij-tehnologij-ta-innovacij-u-silskomu-gospodarstvi-za-2022-rik> (дата звернення: 04.04.2025).
13. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Інновації в сталому розвитку аграрного виробництва: тенденції, проблеми, перспективи. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-69> (дата звернення: 04.04.2025).
14. Іванчук Н. Зміна клімату та сільське господарство: вплив та адаптація. *EOS Data Analytics*. URL: <https://eos.com/uk/blog/zmina-klimatu-ta-silske-hospodarstvo/> (дата звернення: 01.04.2025).
15. Ільчук М., Свиноус І., Томашевська О. Методичні підходи до оцінки ефективності інноваційної діяльності у сільському господарстві. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3(50). С. 115–122. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-18> (дата звернення: 19.03.2025).

16. Інновації в агрономії. Автоматизація для майбутнього. *Vegetable*. URL: <https://vegetable.com.ua/suchasni-texnologii-v-agronomii-avtomatizatsiya-pidgotovki-gruntu/> (дата звернення: 04.04.2025).
17. Інновації у сільському господарстві України: Стійкий розвиток аграрного сектору в умовах кліматичних змін. *Farmonaut®*. URL: <https://farmonaut.com/europe/інновації-у-сільському-господарстві/> (дата звернення: 04.04.2025).
18. Коновальчук І. С., Ковальов В. Г. Особливості державного регулювання та підтримки аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. *Таврійський науковий вісник*. 2023. № 5. С. 27–33.
19. Коноплянникова М.А. Управління маркетинговою діяльністю: поняття, принципи, підходи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. № 17. С. 332–336.
20. Костецький Я. І. Новітня парадигма розвитку аграрного сектору України: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 473 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38556> (дата звернення: 18.03.2025).
21. Костюк Р.В., Романов Р.О., Зінченко Г.К. Впровадження інноваційних технологій як шлях розвитку аграрного сектору України. *Академічні візії*. 2024. № 31. С. 1-5.
22. Кучер Л.Ю. Регіональні відмінності впровадження інноваційних проєктів у підприємствах аграрного сектору. *Регіональна економіка*. 2021. № 3. С. 91–98.
23. Мамчур В. Тенденції та перспективи розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. № 1 (24). С. 45–53.
24. Мисник О. Сучасний стан – проблеми та перспективи розвитку аграрного сектору економіки Чернігівської області в умовах війни. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*.

2022. Т. 1, № 5. С. 37-45.
URL: <https://doi.org/10.46299/j.ismef.20220105.05> (дата звернення: 01.04.2025).
25. Обробіток ґрунту: що собою представляє і яке має значення. *blog.agrokebety.com*. URL: <https://blog.agrokebety.com/obrobitok-hruntu> (дата звернення: 01.04.2025).
26. Омеко А. Зовнішні та внутрішні чинники впливу на рівень ефективності управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-182> (дата звернення: 31.03.2025).
27. Осіпов М. Ю., Рудь А. В., Ляшко Ю. Й. Б. Інноваційні підходи до управління агрономічними процесами з використанням робототехніки та штучного інтелекту. *Podilian Bulletin Agriculture Engineering Economics*. 2024. № 45. С. 78-84.
28. Офіс ТОВ «СП» Агродім». *agrodin.in.ua*. URL: <https://agrodin.in.ua/contact/?utm> (дата звернення: 31.03.2025).
29. Рябоконт В.П. Розвиток соціальної інфраструктури сільських територій. № 4. С. 56–65. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=E_apk_2016_4_11 (дата звернення: 18.03.2025).
30. Сільське господарство України в умовах воєнного стану: уроки для суспільства і політиків. *old.nas.gov.ua*. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9288> (дата звернення: 18.03.2025).
31. Служба новостей. Тут і там: агродотації в Україні та світі. *Куркуль - онлайн-асистент фермера*. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/421-tut-i-tam-agrodotatsiyi-v-ukrayini-ta-sviti> (дата звернення: 01.04.2025).
32. СП «Агродім». *Топ-1000 компаній*. URL: <https://top-1000.com.ua/companies/company-1854?utm> (дата звернення: 31.03.2025).

33. Сталий розвиток для України. *sd4ua.org*. URL: <https://sd4ua.org/golovni-temi-stalogo-rozvitku/ekologichna-politika/> (дата звернення: 19.03.2025).
34. Стоянова А. Аграрні інновації проти кліматичних викликів. *АгроПеремога*. URL: <https://agroperemoga.com.ua/ahramni-innovatsiyi-proty-klimatychnykh-vyklykiv/> (дата звернення: 01.04.2025).
35. Танклевська Н.С., Чернявська Т.А. Сучасні проблеми розвитку транспортного сектору України. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/suchasni-problemi-rozvitku-transportnogo-sektoru-ukraini.html?utm> (дата звернення: 01.04.2025).
36. Таран О.М., В'єник І.М. Ресурсний потенціал аграрної сфери: сутність та особливості. С. 432–434. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/1978/1/6_conference_URS_ES_DBTU_22-433-435.pdf (дата звернення: 18.03.2025).
37. Тарасюк А. В. Методичні підходи до оцінки ефективності маркетингової діяльності аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7276> (дата звернення: 19.03.2025).
38. ТОВ "СП "АГРОДІМ". *Clarity Project*. URL: <https://clarity-project.info/edr/32659577> (дата звернення: 19.03.2025).
39. ТОВ "СП "АГРОДІМ". *youcontrol*. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/32659577/ (дата звернення: 19.03.2025).
40. ТОВ СП АГРОДІМ, ЄДРПОУ 32659577. *tripoli.land*. URL: <https://tripoli.land/ua/farmers/chernigovskaya/bahmachskiy/silskogospodarske-pidpriemstvo-32659577?utm> (дата звернення: 03.04.2025).
41. ТОВ СП АГРОДІМ. *Опендатабот*. URL: <https://opendatabot.ua/c/32659577> (дата звернення: 31.03.2025).
42. ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО «АГРОДІМ» Звіт про

управління за 2020 рік. *agrodin.in.ua*. URL: <https://agrodin.in.ua/wp-content/uploads/2021/08/Звіт-про-управління-ТОВ-СП-Агродім-2020.pdf> (дата звернення: 19.03.2025).

43. Точне землеробство: інновації в зрошенні від України. *AgroWeek*. URL: <https://agroweek.com/agrotehnologiyi/tochne-zemlerobstvo-ukrayinskyj-vyrobnik-vprovadzhuye/> (дата звернення: 01.04.2025).

44. Трекер економіки України під час війни. *Центр Економічної Стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 19.03.2025).

45. Три способи знезараження ґрунту для посіву насіння. *Landlord*. URL: <https://landlord.ua/news/try-sposoby-znezarazhennya-gruntu-dlya-posivu-nasinnya/> (дата звернення: 01.04.2025).

46. Управління ризиками в аграрному секторі: фінансовий аспект / О. Томілін та ін. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 4, № 51. С. 147–162.

47. Форум «Сталий розвиток: кращі практики співпраці влади, бізнесу та громадянського суспільства». *Інститут сільського господарства Полісся НААН*. URL: <https://isgpnaan.org/news/345.html> (дата звернення: 04.04.2025).

48. Цифрове Агро України: як застосовують новітні технології у сільському господарстві. *Пропозиція*. URL: <https://propozitsiya.com/ua/cyfrove-agro-ukrayiny-yak-zastosovuyut-novitni-tehnologiyi-u-silskomu-gospodarstvi> (дата звернення: 04.04.2025).

49. Чернігівська ОДА. *cg.gov.ua*. URL: <https://cg.gov.ua/index.php?tp=main> (дата звернення: 19.03.2025).

50. Чернігівщина: як виживає аграрна галузь області в умовах війни і що заважає її відновленню. *Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/chernigivshchina-yak-vizhivae-agrarna-galuz-oblasti-v-umovakh-viyni-i-shcho-zavazhae-ii-vidnovlennnyu> (дата звернення: 03.04.2025).

51. Юрчук Н. П., Людвік І. І. Чинники інноваційного розвитку аграрних підприємств. Ефективна економіка. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8908> (дата звернення: 18.03.2025).
52. Юрчук Н. П., Кіпоренко С. С. Цифровізація сільського господарства: виклики і можливості для фермерських господарств. *Agrosvit*. 2024. № 19. С. 53–62.
53. Drought dominates Ukrainian winter grain sowing fields, forecasters say. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/drought-dominates-ukrainian-winter-grain-sowing-fields-forecasters-say-2024-09-04/?utm> (date of access: 18.03.2025).
54. Hadzalo Y., Luzan Y. Improvement of state management for development of the agricultural sector of the economy and rural territories of Ukraine. *Ekonomika APK*. 2020. Vol. 313, no. 11. P. 6–18. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011006> (date of access: 18.03.2025).
55. Pohrishchuk B. V., Melnyk V. I., Dobizha N. V. Entrepreneurial potential of agricultural development. *Academic Review*. 2023. Vol. 2, no. 59. P. 65–74. URL: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2023-2-59-4> (date of access: 18.03.2025).
56. Sabii I. Choice of model of agrarian system of Ukraine as the basis of comprehensive sustainable rural development. *Ekonomika APK*. 2021. Vol. 323, no. 9. P. 82–90. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109082> (date of access: 18.03.2025).
57. Tsymbaliuk I., Liliia Rykovska L. R. Theoretical Analysis of the Essence and Constituent Definitions of «Agrarian Sphere». *Economic journal of Lesia Ukrainka Eastern European National University*. 2017. Vol. 12, no. 4. P. 13–19. URL: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2017-04-13-19> (date of access: 18.03.2025).
58. Ukraine farm sector indirect losses may reach \$83 bln due to Russian invasion, analysts say. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-farm-sector-indirect->

[losses-may-reach-83-bln-due-russian-invasion-2024-10-03/](#) (date of access: 19.03.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета ТОВ «СП «АГРОДІМ»

Повне найменування юридичної особи (станом на 30.03.2025)	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО АГРОДІМ
Скорочена назва	ТОВ «СП «АГРОДІМ»
Статус юридичної особи (станом на 30.03.2025)	Зареєстровано
Статус з ЄДР	Зареєстровано
Код ЄДРПОУ	32659577
Дата реєстрації	28.11.2003 (21 рік 4 місяці)
Уповноважені особи	Ларічев Андрій Валерійович Директор, 26.09.2024, керівник (Обмеження згідно зі статутом Товариства)
Розмір статутного капіталу	7 500 000,00 грн.
Організаційно-правова форма	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
Види діяльності	Основний: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур Інші: 01.19 Вирощування інших однорічних і дворічних культур...

Продовження додатку А

Контактна інформація	Місцезнаходження юридичної особи: Україна, **0, Чернігівська обл., Ніжинський р-н, село Городище, вул.Перемоги, будинок ** Телефон: +380674621080
----------------------	--

Джерело: складено автором на основі [20 – 21]

Фінансові показники ТОВ «СП «Агродім» за 2019-2020 роки

Показники	31.12.2020	31.12.2019
Основні засоби	248625	288485
Нематеріальні активи	26	60
Незавершені капітальні інвестиції	1415	3059
Довгострокові біологічні активи	7513	12303
Довгострокові фінансові інвестиції (метод участі в капіталі інших підприємств)	42001	42001
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	10027
Інші необоротні активи	173537	179441
Всього необоротні активи	473117	535376
Запаси	216867	242292
Поточні біологічні активи	38627	26604
Торгова дебіторська заборгованість	335583	44369
Передоплати сплачені	2529	22157
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	20561	8565
Інша дебіторська заборгованість	16724	41367
Інші оборотні активи	3341	332
Грошові кошти та їх еквіваленти	896	6966
Всього оборотні активи	635128	392652

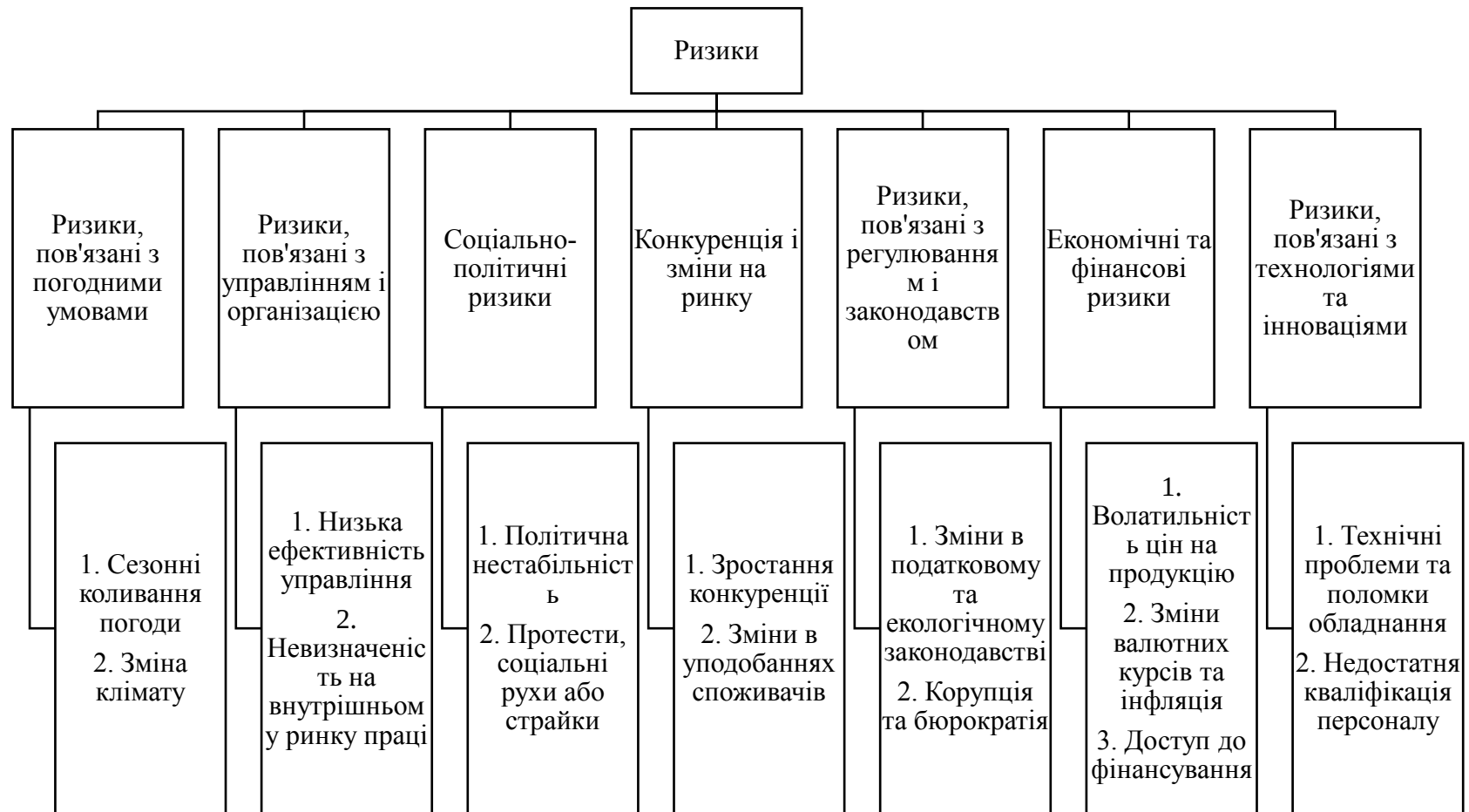
Продовження додатку Б

РАЗОМ АКТИВИ	1108245	928028
Статутний капітал	7500	7500
Капітал у дооцінках	0	340
Додатковий капітал	0	4830
Нерозподілений прибуток	(170289)	(77802)
Всього капітал	(162789)	(65132)
Інші довгострокові зобов'язання	1129079	951990
Всього довгострокові зобов'язання	1129079	951990
Поточна кредиторська заборгованість	63473	3866
Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	36	1280
Кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	8	306
Кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	130	1292
Аванси отримані	20001	1991
Поточні забезпечення	4094	8869
Інша кредиторська заборгованість	54213	23566
Всього поточні зобов'язання	141955	41170
РАЗОМ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	1271034	993160
РАЗОМ КАПІТАЛ І ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	1108245	928028

Джерело: складено автором на основі [24]

Додаток В

Ризики та невизначеності, з якими стикається ТОВ «СП «Агродім»

Джерело: розроблено автором

